

Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова
(повне найменування вищого навчального закладу)

ННІ Архітектури, містобудування та дизайну
(повне найменування інституту, назва факультету (відділення))
кафедра Архітектури будівель і споруд
(повна назва кафедри (предметної, циклової комісії))

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної роботи здобувача

бакалавр

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему:

«КУЛЬТУРНИЙ ЦЕНТР У М. ХАРКІВ» /
«CULTURAL CENTER IN KHARKIV»

Виконав: здобувач 4 курсу,

Групи А 2022-2

напряму підготовки (спеціальності)

19 Архітектура та будівництво

(шифр і назва напряму підготовки, спеціальності)

191 Архітектура та містобудування

(шифр і назва напряму підготовки, спеціальності)

ОПП Архітектура та містобудування

(шифр і назва напряму підготовки, спеціальності)

Павленко М. Б.

(прізвище та ініціали)

Керівник к.арх.,доц. Дудка О. М.

(прізвище та ініціали)

Рецензент к.арх.,доц. Фурсов Ю. В.

(прізвище та ініціали)

ст.викл. Сільвестрова Н. П.

(прізвище та ініціали)

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ О. М. БЕКЕТОВА

Науково-навчальний інститут ННІ Архітектури, містобудування та дизайну

Кафедра Архітектури будівель і споруд

Освітньо-кваліфікаційний рівень Бакалавр

Освітня програма Архітектура та містобудування

(шифр і назва)

Спеціальність 191 Архітектура та містобудування

(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри АБіС

Смірнова О.В.

«17» березня 2026 року

З А В Д А Н Н Я НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА

Павленко Марія Богданівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проєкту (роботи) «Культурний центр у м. Харків»

керівник(и) проєкту (роботи): Дудка О. М., к.арх., доцент.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від **«17» березня 2026 року № 255-03**

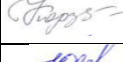
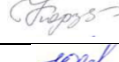
2. Строк подання здобувачем проєкту (роботи) **«18» червня 2026 р.**

3. Вихідні дані до проєкту (роботи): завдання на дипломне проєктування, результати переддипломної практики, топографічна зйомка території, аналітичні дослідження (аналіз аналогів об'єкту проєктування), графоаналітичні матеріали

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): РОЗДІЛ 1. «АНАЛІЗ АНАЛОГІВ КУЛЬТУРНОГО ЦЕНТРУ)», РОЗДІЛ 2. «АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНЕ ТА ОБ'ЄМНО-ПРОСТОРОВЕ РІШЕННЯ КУЛЬТУРНОГО ЦЕНТРУ)», РОЗДІЛ 3 «ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ КУЛЬТУРНОГО ЦЕНТРУ)», РОЗДІЛ 4. «ОХОРОНА ПРАЦІ».

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): Схеми містобудівного аналізу території проєктування, фотофіксація ділянки проєктування, опорний план (М 1:500), генеральний план (М 1:500), плани поверхів архітектурного об'єкту (М 1:200), фасади М (1:200), розріз М (1:200), об'ємно-просторова модель архітектурного об'єкту, видові перспективи архітектурного об'єкту.

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Дудка О. М., к.арх.,доцент кафедри АБіС	 17.03.2026	 04.04.2026
2	Дудка О. М., к.арх.,доцент кафедри АБіС	 15.04.2026	 30.05.2026
3	Корзун Н.К., асистент кафедри ЕтаМ	 01.05.2026	 8.06.2026
4	Левашова Ю.С., доцент кафедри ОПтаБЖД	 01.05.2026	 8.06.2026

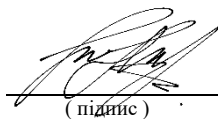
7. Дата видачі завдання

17 березня 2026 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Визначення теми дипломного проєкту, обґрунтування вибору обраного об'єкту, вступ	Березень 2026	Виконано
2	Аналіз аналогів обраного об'єкту проєктування, збір і аналіз інформації	Березень 2026	Виконано
3	Містобудівний аналіз території проєктування (аналітичні схеми, опорний план, генеральний план)	Квітень 2026	Виконано
4	Архітектурно-планувальне рішення обраного об'єкту проєктування (графічне оформлення планів, фасадів, розрізу)	Квітень 2026	Виконано
5	Об'ємно-просторове рішення обраного об'єкту проєктування (графічне оформлення видових перспектив, 3-Д моделі, видові ракурси)	Квітень 2026 Травень 2026	Виконано Виконано
6	Розробка пояснювальної записки (1 розділ роботи)	Травень 2026	Виконано
7	Розробка пояснювальної записки (2 розділ роботи)	Травень 2026	Виконано
8	Виконання завдань суміжних розділів дипломного проєкту (3-4 розділи роботи)	Травень 2026 Червень 2026	Виконано Виконано
9	Оформлення пояснювальної записки (всі розділи роботи) – перевірка на плагіат	Червень 2026	Виконано
10	Оформлення загальної експозиції графічного матеріалу	Червень 2026	Виконано
11	Захист кваліфікаційної роботи	Червень 2026	Виконано

Здобувач

(підпис)

Павленко М. Б.
(прізвище та ініціали)

Керівник кваліфікаційної роботи

(підпис)

Дудка О. М.
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. АНАЛІЗ АНАЛОГІВ КУЛЬТУРНОГО ЦЕНТРУ	6
1.1. Cultural Center + Theatre / PAnnetier Architecture (Париж, Франція)	6
1.2. Saint-Jean-de-Luz Cultural Center (Франція)	10
1.3. Heydar Aliyev Center (Азербайджан)	15
2. АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНЕ ТА ОБ'ЄМНО-ПРОСТОРОВЕ РІШЕННЯ КУЛЬТУРНОГО ЦЕНТРУ	19
2.1. Містобудівний аналіз території об'єкту проектування	19
2.2. Вирішення генерального плану нового об'єкту та благоустрій території	20
2.3. Функціонально-планувальне рішення культурного центру	28
2.4. Об'ємно-просторове та архітектурно-конструктивне рішення культурного центру	32
3. ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ КУЛЬТУРНОГО ЦЕНТРУ	36
4. ОХОРОНА ПРАЦІ	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ	54

ВСТУП

Сучасні міста потребують розвитку громадських просторів, які створюють умови для культурного, освітнього та соціального життя населення [11, 19]. Одним із таких об'єктів є культурний центр, який поєднує функції дозвілля, творчості, навчання та спілкування. Сучасні культурні центри є важливими осередками громадської активності, де проводяться концерти, виставки, лекції, конференції, майстер-класи та інші культурно-масові заходи.

Актуальність теми дипломної роботи полягає у необхідності створення сучасних багатофункціональних громадських просторів, які відповідають потребам населення та сприяють розвитку культурного середовища міста. Для Харкова, який є одним із найбільших культурних, освітніх та наукових центрів України, питання розвитку сучасної культурної інфраструктури залишається особливо важливим. Створення нового культурного центру дозволить розширити можливості для проведення культурних заходів, розвитку творчих здібностей населення та організації змістовного дозвілля для різних вікових груп [20, 21].

Культурний центр розглядається як сучасна громадська будівля, що об'єднує видовищні, освітні, виставкові та рекреаційні функції. Під час проєктування особлива увага приділяється створенню комфортного та безпечного середовища для відвідувачів, забезпеченню доступності для маломобільних груп населення, раціональній організації функціональних процесів та формуванню виразного архітектурного образу будівлі [11, 21].

Метою дипломної роботи є розробка проєкту культурного центру у місті Харків, який відповідатиме сучасним вимогам до громадських будівель та забезпечуватиме умови для проведення культурних, освітніх і творчих заходів.

Для досягнення поставленої мети в роботі проведено аналіз вітчизняного та закордонного досвіду проєктування культурних центрів, виконано містобудівний аналіз ділянки проєктування, визначено функціональну структуру об'єкта та розроблено генеральний план території. Також сформовано функціонально-планувальне рішення будівлі, розроблено

її об'ємно-просторове та архітектурно-художнє вирішення, забезпечено вимоги безбар'єрності та доступності середовища, а також передбачено заходи з пожежної безпеки та охорони праці.

Об'єктом проєктування є культурний центр у місті Харків.

Предметом дослідження є архітектурно-планувальні та об'ємно-просторові принципи формування сучасного культурного центру як багатофункціональної громадської будівлі.

Практичне значення роботи полягає у розробці проєкту сучасного культурного центру, який сприятиме розвитку культурного життя міста Харкова, розширенню мережі громадських просторів та створенню комфортних умов для проведення культурних, освітніх і творчих заходів

1. АНАЛІЗ АНАЛОГІВ КУЛЬТУРНОГО ЦЕНТРУ

1.1. Cultural Center + Theatre / PAnnetier Architecture (Париж, Франція)

Cultural Center + Theatre [29], запроєктований архітектурною майстернею PAnnetier Architecture, був реалізований у 2017 році у Парижі, Франція. Об'єкт належить до категорії багатофункціональних культурно-громадських будівель і поєднує функції театру, культурного центру та громадського простору. Проєкт розташований у житловому районі, сформованому переважно багатоповерховою забудовою 1960-х років, що значною мірою визначило архітектурно-містобудівну концепцію об'єкта.

Рисунок.1.1.загальний вид Cultural Center + Theatre

Містобудівне значення будівлі полягає у формуванні нового громадського центру району та відновленні зв'язків між різними рівнями міського простору. За задумом авторів, культурний центр розташований у стратегічній точці житлового масиву та забезпечує зв'язок між верхнім і нижнім рівнями існуючої міської структури. Будівля виступає своєрідним громадським вузлом, який об'єднує культурні, соціальні та комунікаційні

функції району. Такий підхід дозволяє активізувати громадський простір та підвищити соціальну привабливість території.

Рисунок.1.2. Детальний вид Cultural Center + Theatre

Архітектурна концепція проєкту базується на принципах відкритості та інтеграції будівлі в навколишнє середовище. Композиція сформована простими геометричними об'ємами з виразною пластикою фасадів. Значна площа скління першого рівня забезпечує візуальний зв'язок внутрішніх просторів із навколишнім середовищем, а також створює відчуття відкритості та доступності громадського закладу для мешканців району. Використання сучасних матеріалів, зокрема бетону, каменю та деревини, формує стриманий, але виразний архітектурний образ будівлі.

Функціонально будівля поєднує театральну залу, культурно-освітні приміщення, громадські простори та допоміжні зони. Основним композиційним ядром є театральний блок, навколо якого організовані вестибюльні простори, зони очікування, приміщення для проведення культурних заходів та допоміжні приміщення. Таке рішення забезпечує чітке

функціональне зонування та ефективну організацію потоків відвідувачів. Внутрішній простір характеризується гнучкістю використання та можливістю проведення різних культурно-масових заходів. Наявність планів поверхів, фасадів та розрізів дозволяє детально проаналізувати планувальну структуру об'єкта та особливості його функціональної організації.

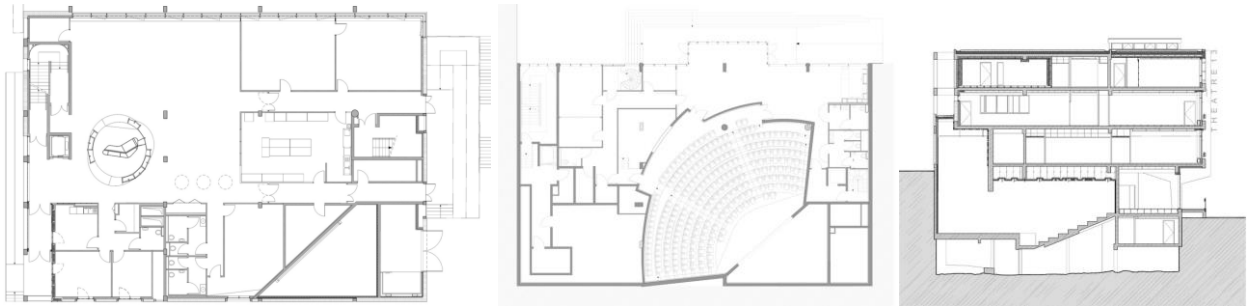

Рисунок.1.3.Креслення Cultural Center + Theatre

Особливу увагу в проєкті приділено організації громадських просторів та внутрішніх комунікацій. Центральний вестибюль та відкриті комунікаційні зони виконують не лише розподільчу функцію, а й виступають місцями спілкування та громадської активності. Завдяки використанню відкритих сходів, просторих фойє та візуально пов'язаних просторів створюється комфортне середовище для відвідувачів.

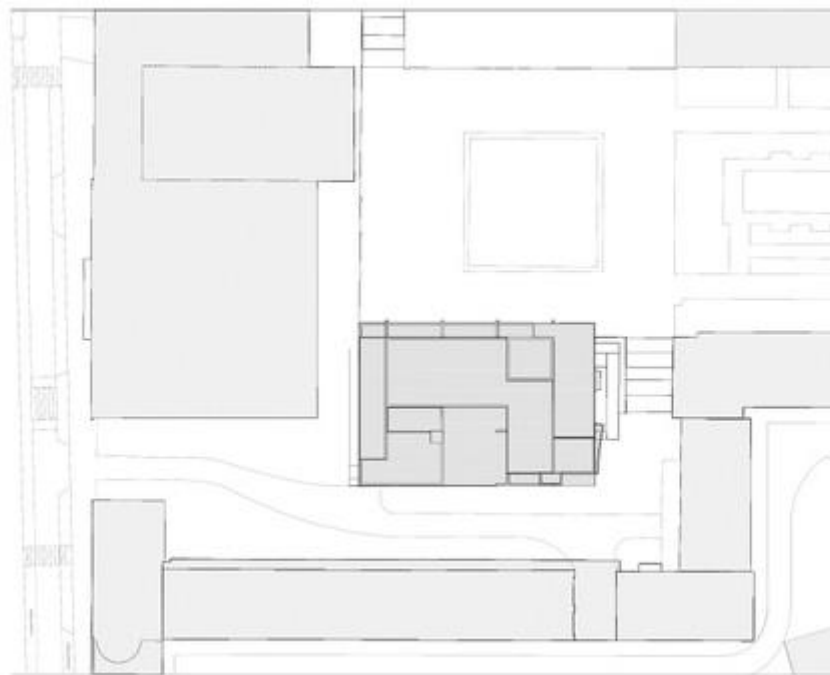

Рисунок.1.4.Схема генерального плану Cultural Center + Theatre

З точки зору архітектурно-планувальних рішень проєкт демонструє ефективне поєднання культурної та громадської функцій у межах одного об'єкта. Перевагами комплексу є компактне функціональне зонування, активна інтеграція в існуюче міське середовище, сучасний архітектурний образ, відкритість громадських просторів та зручна організація внутрішніх комунікацій. До недоліків можна віднести обмежену площу зовнішніх рекреаційних просторів та залежність громадської активності переважно від внутрішніх приміщень будівлі.

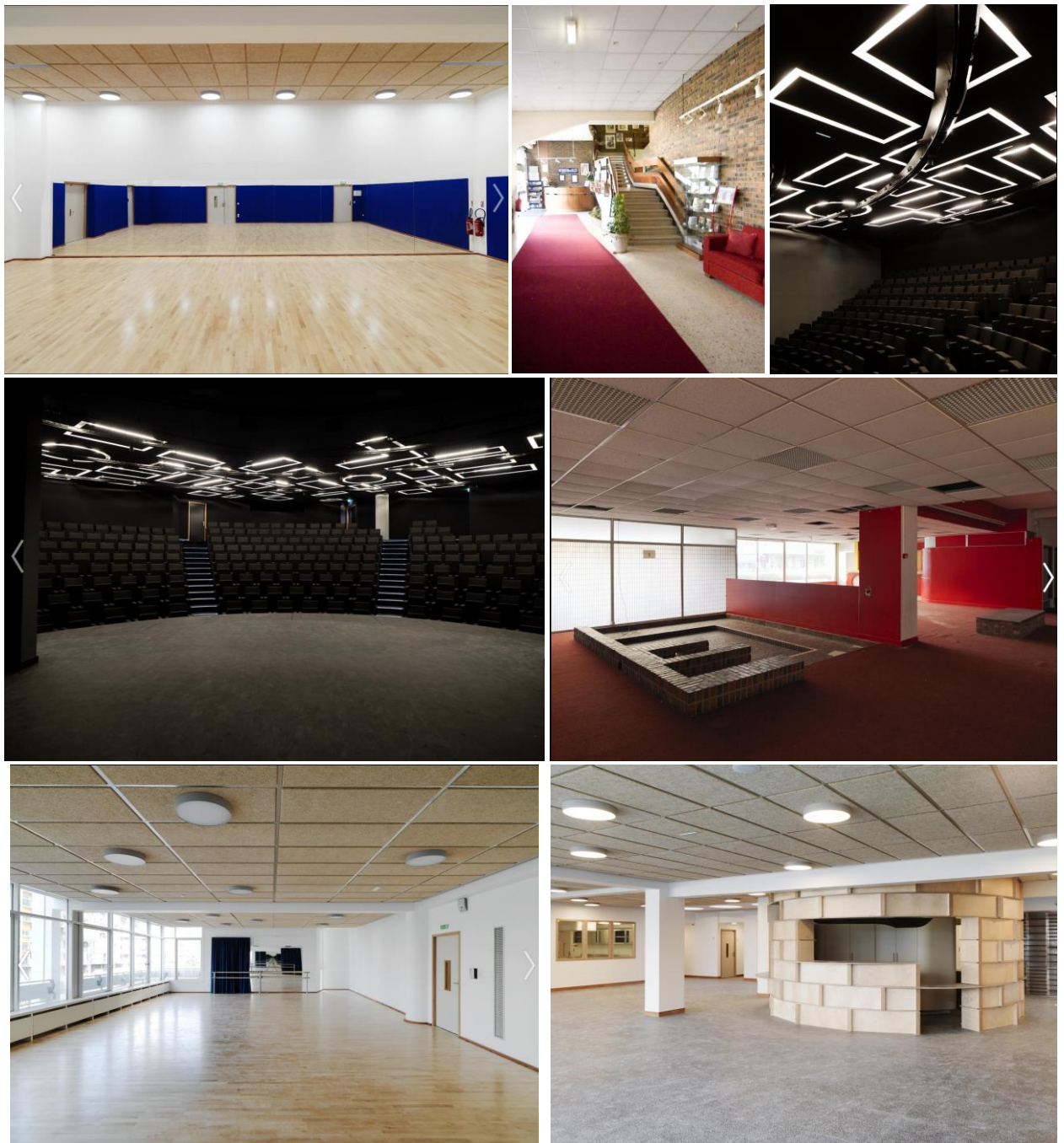

Рисунок.1.5.Інтер'єрне рішення Cultural Center + Theatre

Досвід проєктування Cultural Center + Theatre є цінним для розробки культурного центру у місті Харків, оскільки демонструє принципи формування багатофункціонального громадського об'єкта в умовах щільної міської забудови. Особливий інтерес становлять рішення щодо інтеграції будівлі в існуючу містобудівну структуру, організації театрального-культурного блоку, формування відкритих громадських просторів та створення сучасного архітектурного образу, орієнтованого на активне використання мешканцями міста.

1.2. Saint-Jean-de-Luz Cultural Center (Франція)

Saint-Jean-de-Luz Cultural Center [30] — сучасний культурний центр, спроектований архітектурним бюро Dominique Coulon & associés та реалізований у 2023 році у місті Сен-Жан-де-Люз на південному заході Франції. Загальна площа комплексу становить близько 3250 м². Об'єкт створено як багатофункціональний громадський простір, що поєднує театральну, освітню, мистецьку та соціальну функції. Комплекс став новим культурним осередком міста, забезпечуючи умови для проведення вистав, концертів, занять музикою, танцями та іншими видами творчої діяльності.

Рисунок. 1.6. Загальний вид Saint-Jean-de-Luz Cultural Center

Будівля розташована в сформованій міській забудові поблизу історичного центру міста та на відстані близько 500 метрів від затоки Сен-Жан-де-Люз. Особливістю ділянки є складне оточення та обмежені містобудівні умови, що вплинуло на формування архітектурної композиції.

Основною містобудівною ідеєю проєкту стало створення нового громадського центру, який гармонійно інтегрується в існуючу міську структуру та забезпечує активізацію громадського життя району. Комплекс не домінує над навколишньою забудовою, а органічно вписується в масштаб міста завдяки поділу загального об'єму на окремі функціональні блоки.

Рисунок.1.7.Загальний вид Saint-Jean-de-Luz Cultural Center

Архітектурна композиція побудована на принципі взаємодії декількох об'ємів різного масштабу, які формують єдиний комплекс. Будівля не сприймається як монолітний об'єкт, а складається з окремих фрагментів, що відповідають різним функціям культурного центру. Такий підхід дозволив архітекторам досягти гармонійного співвідношення між масштабом будівлі та навколишнім середовищем. Центральним елементом композиції є трирівневий атриум, який виступає головним громадським простором та об'єднує всі функціональні частини комплексу. Саме атриум забезпечує просторову цілісність будівлі та виконує роль головного комунікаційного вузла.

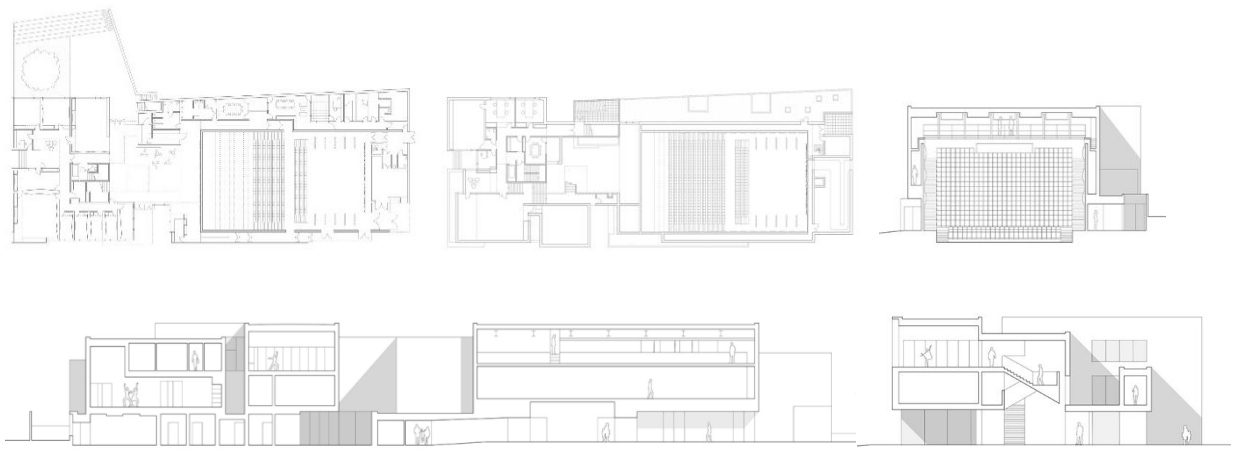

Рисунок.1.8.Креслення архітектурні Saint-Jean-de-Luz Cultural Center

Функціонально будівля складається з кількох основних блоків. У східній частині розташовано театральну залу, яка є головним видовищним простором комплексу. Західна частина включає музичну школу, класи для театральних занять, танцювальні студії та приміщення для творчих гуртків. Усі функціональні зони поєднані через центральний атриум, що забезпечує зручну навігацію та ефективну організацію внутрішніх потоків відвідувачів. Така структура дозволяє одночасно проводити різні культурні та освітні заходи без конфлікту функціональних процесів.

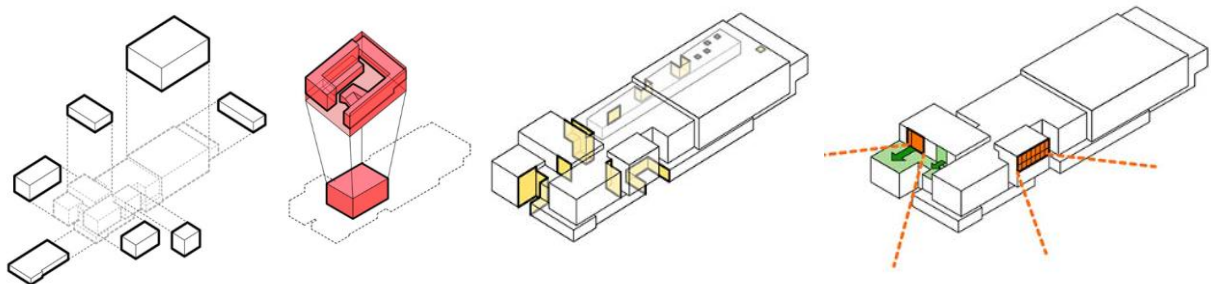

Рис.1.9.Моделювання світлового рішення Saint-Jean-de-Luz Cultural Center

Особливу увагу в проєкті приділено природному освітленню та візуальним зв'язкам між внутрішнім і зовнішнім середовищем. Великі засклені площини забезпечують проникнення природного світла в громадські простори та відкривають види на прилеглий сад. Завдяки цьому внутрішнє середовище набуває відкритого характеру та сприяє комунікації між користувачами. Архітектори прагнули створити простір, який не лише виконує культурні

функції, а й формує комфортне середовище для спілкування та громадської взаємодії.

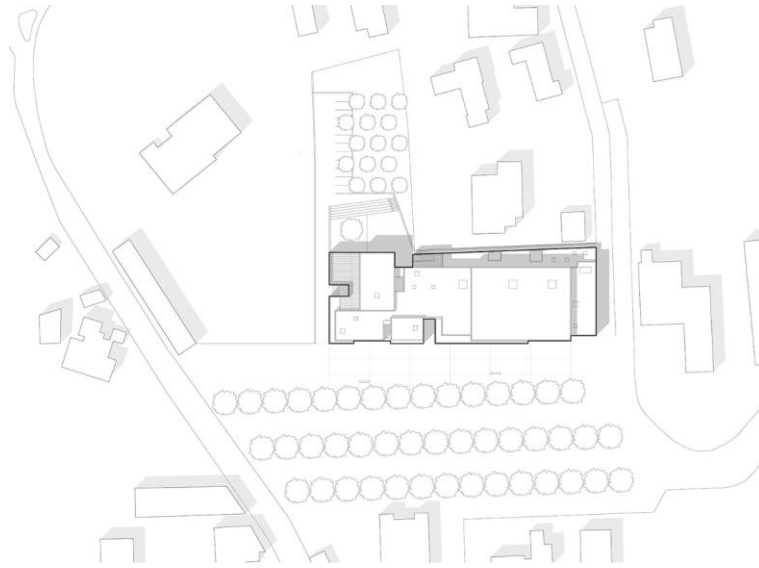

Рисунок.1.10.Схема благоустрою території Saint-Jean-de-Luz Cultural Center

Важливою складовою проєкту є благоустрій території. Навколо будівлі організовано озеленений громадський простір із садом та невеликим відкритим амфітеатром для проведення заходів просто неба. Деякі приміщення культурного центру мають безпосередній вихід на прилеглу територію, що забезпечує можливість інтеграції внутрішніх і зовнішніх функціональних зон. Таке рішення значно розширює можливості використання комплексу та підвищує його привабливість для мешканців міста.

Рисунок.1.11.Фасадне рішення Saint-Jean-de-Luz Cultural Center

До основних переваг проєкту належать чітке функціональне зонування, компактна та раціональна планувальна структура, ефективна організація

внутрішніх комунікацій, високий рівень природного освітлення та інтеграція громадських просторів у структуру будівлі. Важливим позитивним аспектом є також поєднання театральної, освітньої та культурної функцій в одному комплексі. До недоліків можна віднести відносно невелику площу об'єкта та обмежені можливості подальшого розширення через щільне міське оточення.

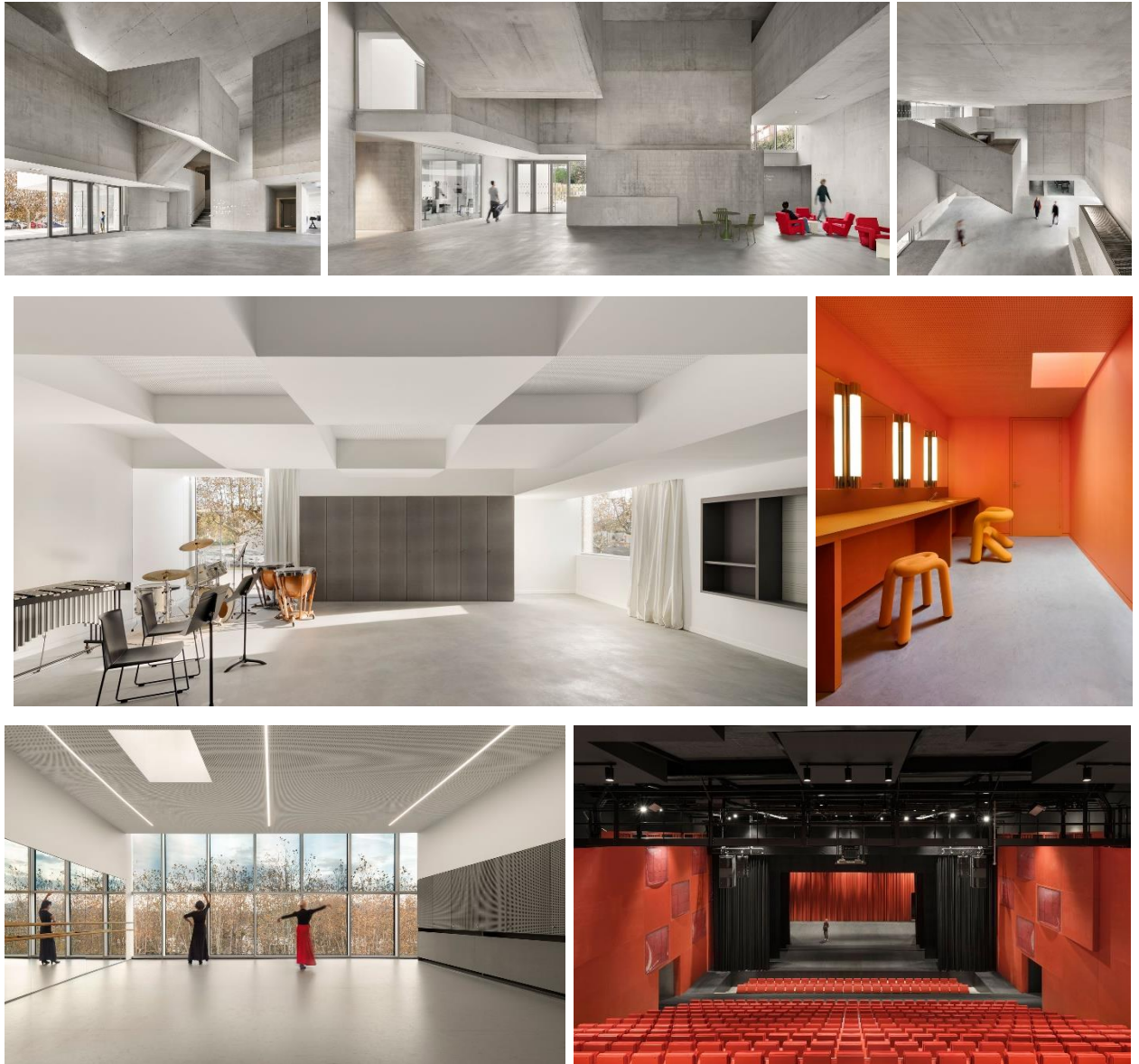

Рисунок.1.12.Інтер'єрне рішення Saint-Jean-de-Luz Cultural Center

Досвід проєктування Saint-Jean-de-Luz Cultural Center є цінним для розробки культурного центру у місті Харків. Особливий інтерес становлять принципи формування багатофункціональної структури, організація центрального громадського простору у вигляді атриуму, інтеграція культурних та освітніх функцій, використання природного освітлення та створення

відкритих громадських просторів. Застосування подібних підходів дозволяє сформувати сучасний культурний центр, який стане важливим осередком громадської активності та культурного розвитку міста.

1.3. Heydar Aliyev Center (Азербайджан)

Heydar Aliyev Center [31] є одним із найвідоміших сучасних культурних центрів світу, спроектованим архітектурним бюро Zaha Hadid. Комплекс розташований у місті Баку та був побудований у 2007–2012 роках. Загальна площа центру становить близько 57 500 м², а висота будівлі сягає 74 м. До складу комплексу входять концертний зал, конференц-центр, музейні та виставкові простори, освітні приміщення та громадські зони.

Рисунок.1.13. Загальний вид Heydar Aliyev Center

Містобудівне значення об'єкта полягає у його ролі як нового громадського та культурного центру столиці Азербайджану. Будівля розташована поблизу центральної частини міста та стала ключовим елементом програми оновлення міського середовища. Проєкт був покликаний відійти від традиційної монументальної радянської архітектури, характерної для забудови Баку, та сформувати новий образ сучасного культурного простору.

Основною містобудівною особливістю проєкту є відсутність чіткої межі між будівлею та навколишньою територією. Архітектурна форма ніби виростає з громадської площі перед центром і поступово переходить у покриття будівлі. Таким чином формується єдиний безперервний простір, де площа, ландшафт та архітектура працюють як одна композиційна система.

Значна відкрита площа перед будівлею використовується для проведення масових заходів, виставок та громадських подій.

Рисунок.1.14.Загальний вид Heydar Aliyev Center

Архітектурна композиція центру базується на принципах параметричного проєктування та характеризується плавними криволінійними формами. В основі концепції лежить ідея безперервної поверхні, яка об'єднує дах, фасади та громадський простір. Будівля практично позбавлена прямих ліній і гострих кутів, що створює динамічний та впізнаваний образ. За задумом архітекторів, така пластика символізує культурний розвиток Азербайджану та його спрямованість у майбутнє.

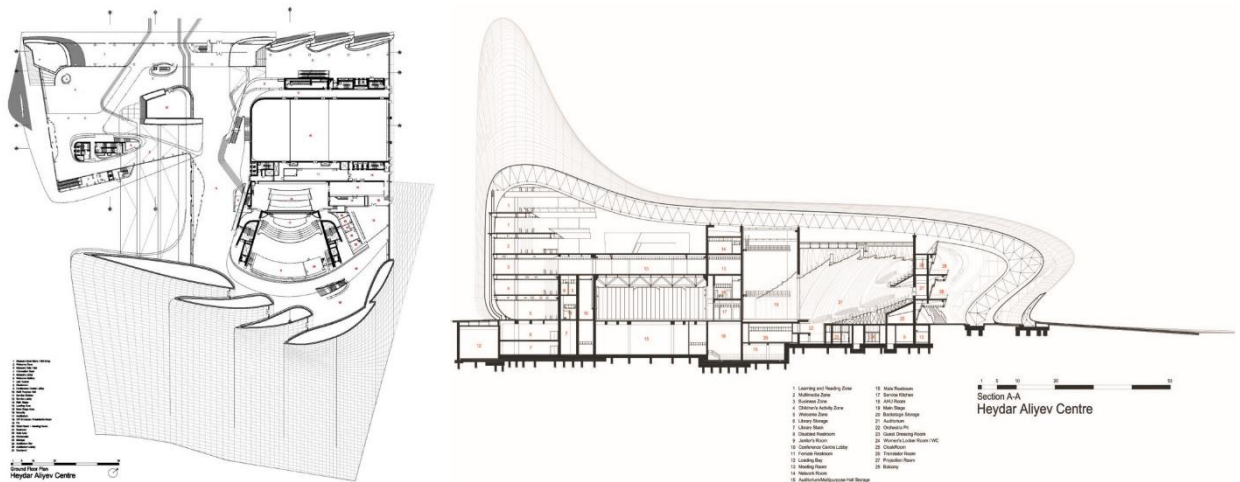

Рисунок.1.15.Креслення Heydar Aliyev Center

Функціонально центр організований за принципом центрального громадського ядра, навколо якого розміщені основні функціональні блоки. У структурі комплексу передбачено великий концертний зал приблизно на 1000 місць, музейні та виставкові простори, конференц-зали, освітні приміщення та допоміжні функції. Внутрішній простір побудований на принципі вільного перетікання зон одна в одну без жорсткого поділу. Атріуми та відкриті

громадські простори забезпечують візуальні зв'язки між різними рівнями будівлі та полегшують орієнтацію відвідувачів.

Конструктивне рішення є одним із найбільш інноваційних аспектів проєкту. Будівля виконана на основі монолітного залізобетонного каркаса у поєднанні з просторовою металевою оболонкою, що дозволило сформувати великі безколонні простори та складну криволінійну геометрію. Завдяки цьому вдалося створити масштабні громадські простори без візуальних перешкод та забезпечити високу гнучкість використання внутрішніх приміщень.

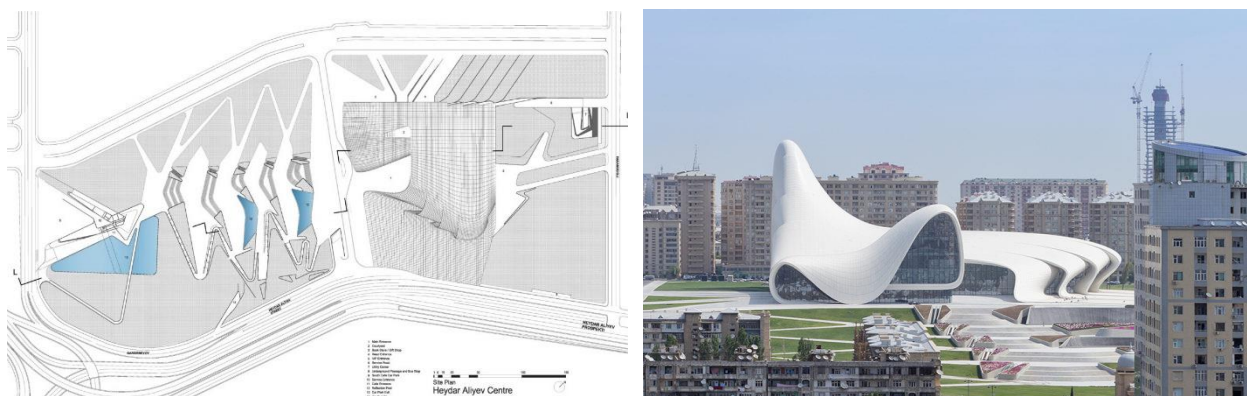

Рисунок.1.16.Благоустрій Heydar Aliyev Center

Особлива увага приділена благоустрою території. Навколо будівлі сформовано великі відкриті громадські простори, які плавно переходять у фасади центру. Озеленення виконує допоміжну роль, а основним композиційним елементом виступає рельєф громадської площі. Таке рішення створює можливість використання території як місця проведення масових культурних заходів та відпочинку мешканців міста.

До основних переваг проєкту належать унікальний архітектурний образ, інтеграція будівлі з міським простором, гнучка багатофункціональна структура, великі громадські площі та ефективна організація культурних функцій. Крім того, центр став важливим символом сучасної архітектури та одним із нових культурних брендів Баку.

Рисунок.1.17.Інтер'єрне рішення Heydar Aliyev Center

Для проектування культурного центру у місті Харків особливий інтерес становлять принципи формування центрального громадського простору, радіальна організація функціональних блоків навколо атриуму, інтеграція будівлі з відкритою площею та використання безперервної архітектурної композиції. Саме ці рішення можуть бути адаптовані для створення сучасного культурного комплексу з виразним громадським ядром та системою радіального планування.

2. АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНЕ ТА ОБ'ЄМНО-ПРОСТОРОВЕ РІШЕННЯ КУЛЬТУРНОГО ЦЕНТРУ

Архітектурно-планувальне та об'ємно-просторове рішення культурного центру сформовано на основі результатів містобудівного аналізу ділянки, вивчення вітчизняного та закордонного досвіду проектування аналогічних об'єктів, а також сучасних вимог до громадських будівель культурного призначення. Основною метою проектування є створення сучасного багатофункціонального культурного центру, який забезпечує комфортні умови для проведення культурно-масових заходів, творчої діяльності, навчання та дозвілля населення.

У процесі проектування особливу увагу приділено функціональній організації будівлі, зручності внутрішніх комунікацій, доступності для маломобільних груп населення та формуванню виразного архітектурного образу. Об'ємно-просторове рішення базується на принципах раціонального зонування, ефективного використання території та гармонійної інтеграції об'єкта в існуюче міське середовище.

2.1. Містобудівний аналіз території об'єкту проектування

Схема розміщення ділянки проектування в структурі міста.

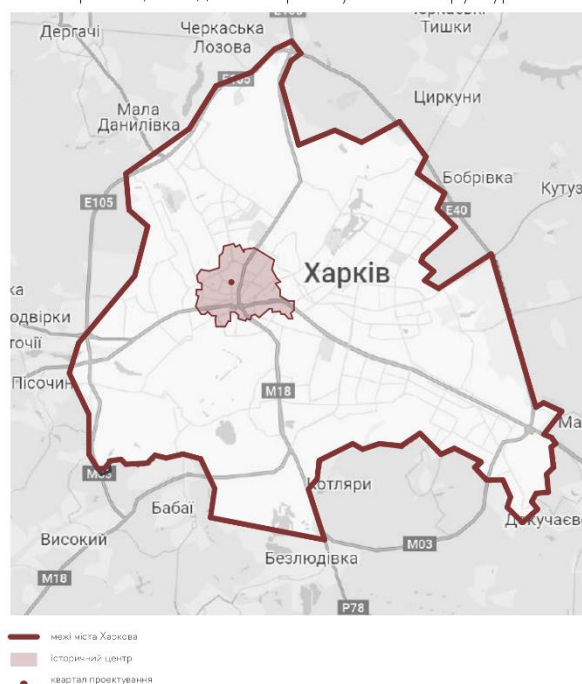

Рисунок.2.1. Схема розміщення ділянки проектування в структурі міста

Територія проектування розташована в центральній частині міста Харкова в межах історично сформованого міського середовища. Ділянка знаходиться в зоні високої містобудівної активності та має вигідне розташування відносно основних транспортних і громадських вузлів міста.

Розміщення об'єкта в центральній частині Харкова забезпечує його доступність для мешканців різних районів міста та створює передумови

для формування нового культурно-громадського осередку загальноміського значення. Територія розташована поблизу історичного центру та характеризується високою концентрацією громадських, адміністративних, торговельних і культурних функцій.

Важливою перевагою ділянки є її включеність у систему загальноміських транспортних зв'язків, що забезпечує зручний доступ як громадським транспортом, так і приватним автотранспортом. Центральне розташування об'єкта дозволяє інтегрувати майбутній культурний центр у сформовану систему громадських просторів міста та підвищити культурну активність прилеглої території.

Схема розміщення ділянки проектування в структурі району

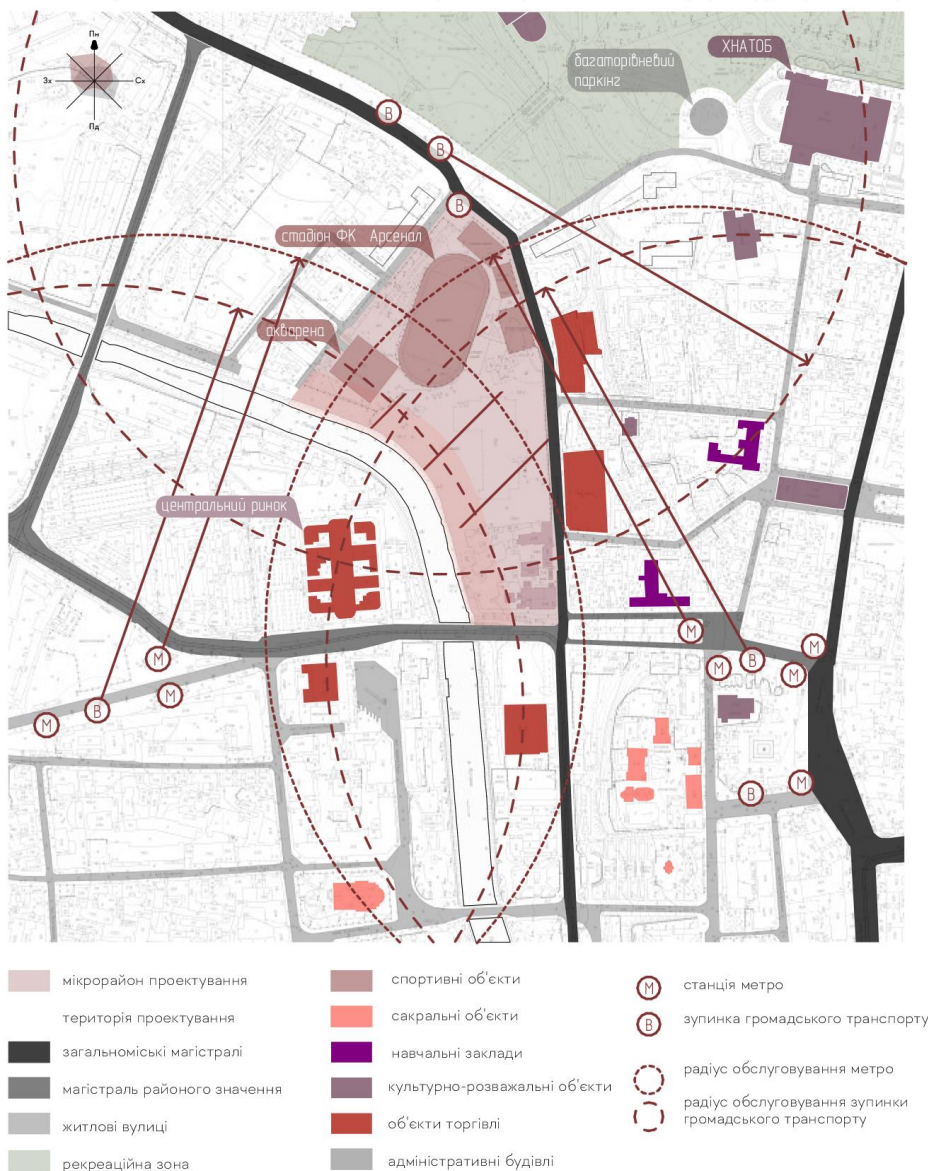

Рисунок.2.2. Схема розміщення ділянки проектування в структурі району

Ділянка проектування розташована в межах сформованого громадського та спортивно-рекреаційного району міста. У безпосередній близькості знаходяться стадіон ФК «Арсенал», акваарена, навчальні заклади, торговельні об'єкти, адміністративні установи та об'єкти культурно-розважального призначення.

Аналіз функціонального оточення показав наявність різноманітних громадських функцій, що формують активне міське середовище. Значна кількість освітніх закладів та спортивних об'єктів створює потенційну аудиторію користувачів майбутнього культурного центру.

Транспортна доступність території є сприятливою. Поблизу ділянки розташовані станції метрополітену та зупинки громадського транспорту, що забезпечують швидкий доступ до об'єкта з різних частин міста. Радіуси пішохідної доступності перекривають більшу частину району, що сприяє активному використанню майбутнього культурного центру мешканцями прилеглих кварталів.

Додатковою перевагою є близькість рекреаційних територій та прибережної зони річки Лопань, які формують сприятливі умови для розвитку громадського простору та організації відкритих культурних заходів.

Фотофіксація

Рисунок.2.3. Фотофіксація

Проведене натурне обстеження території показало, що ділянка характеризується значним містобудівним потенціалом, проте на сьогодні використовується неефективно. На території присутні окремі застарілі та

частково занедбані будівлі, які не відповідають сучасним вимогам до громадських просторів та не формують якісного архітектурного середовища.

Важливою особливістю ділянки є наявність природного ландшафтного оточення та безпосередня близькість до річки Лопань. Прибережна зона має значний рекреаційний потенціал і може бути інтегрована до структури майбутнього громадського простору.

Існуюча забудова характеризується фрагментарністю, відсутністю єдиного композиційного рішення та низьким рівнем благоустрою. Частина території потребує реконструкції, санації або демонтажу застарілих об'єктів.

За результатами фотофіксації встановлено, що ділянка має сприятливі передумови для розміщення культурного центру завдяки вигідному розташуванню, наявності транспортної доступності, близькості до спортивних і громадських об'єктів, а також можливості формування нового архітектурного акценту в структурі району.

Територія проектування розташована в межах колишнього спортивного комплексу та характеризується змішаним функціональним використанням. Значну частину території займають спортивні об'єкти, відкриті майданчики та малоефективно використовувані ділянки забудови.

З південної сторони ділянка межує з річкою Лопань та потрапляє в зону регламентованого використання прибережної території. Наявність водного об'єкта створює значний рекреаційний потенціал і сприяє формуванню якісного природного середовища навколо майбутнього культурного центру.

Транспортне обслуговування здійснюється через існуючу мережу міських вулиць, що проходять по периметру території. Найбільша інтенсивність руху спостерігається вздовж магістральних вулиць районного значення, які забезпечують основні транспортні підходи до ділянки.

Аналіз пішохідних зв'язків показав наявність сформованих транзитних маршрутів, що проходять через територію та пов'язують житлові квартали з громадськими об'єктами району. Водночас існуюча забудова не забезпечує

достатнього рівня громадської активності та не формує виразного композиційного центру території.

Схема функціональної організації території та транспортно-пішохідних зв'язків. (Існуюче положення)

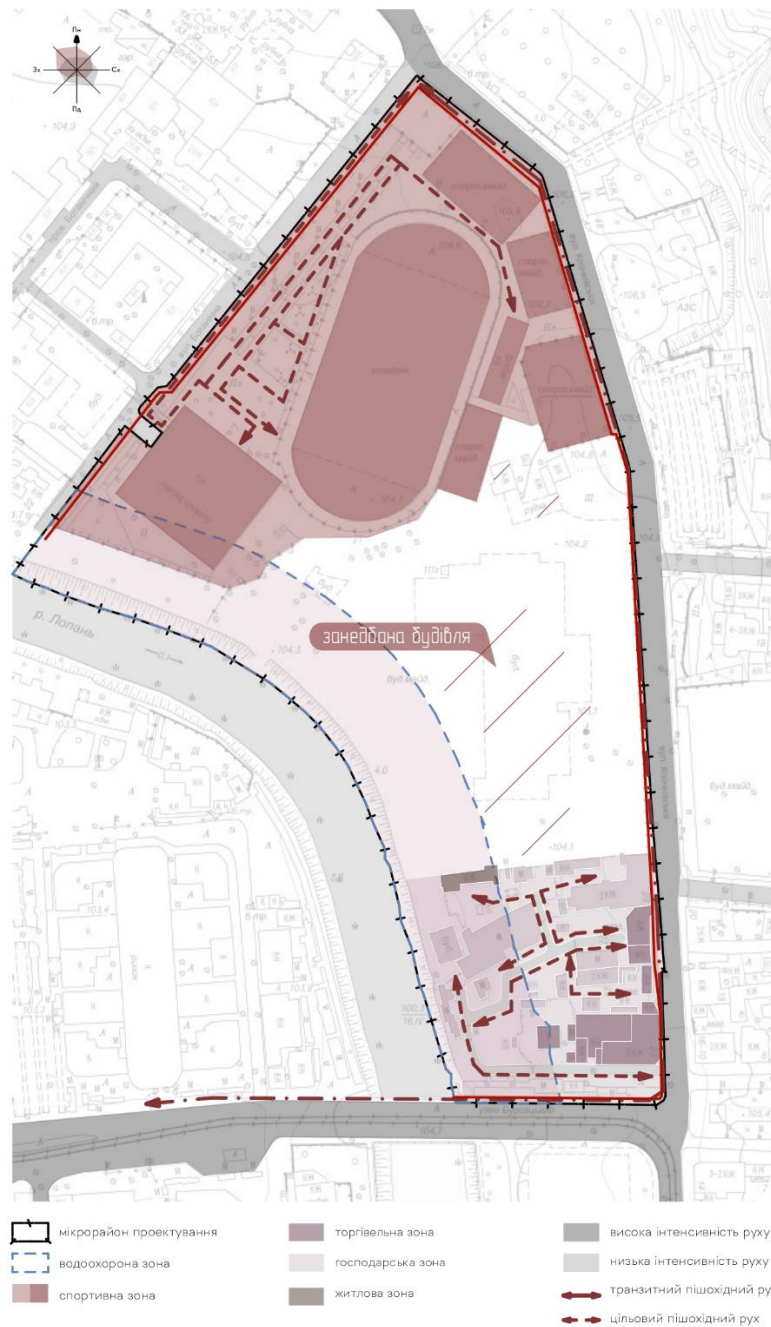

Рисунок.2.4. Схема функціональної організації території та транспортно-пішохідних зв'язків (існуюче положення)

Розміщення культурного центру дозволяє активізувати використання ділянки, сформувати новий громадський простір та впорядкувати систему транспортно-пішохідних зв'язків із забезпеченням безпечного розділення потоків відвідувачів, обслуговуючого транспорту та пішоходів.

2.2. Вирішення генерального плану нового об'єкту та благоустрій території

Генеральний план культурного центру розроблено на основі результатів містобудівного аналізу території та існуючої ситуації в межах ділянки проєктування. Територія розташована в центральній частині міста Харкова в районі вулиці Клочківської та межує з прибережною територією річки Лопань. Ділянка має вигідне містобудівне розташування та знаходиться в зоні формування громадської забудови загальноміського значення.

Опорний план М 1:1000

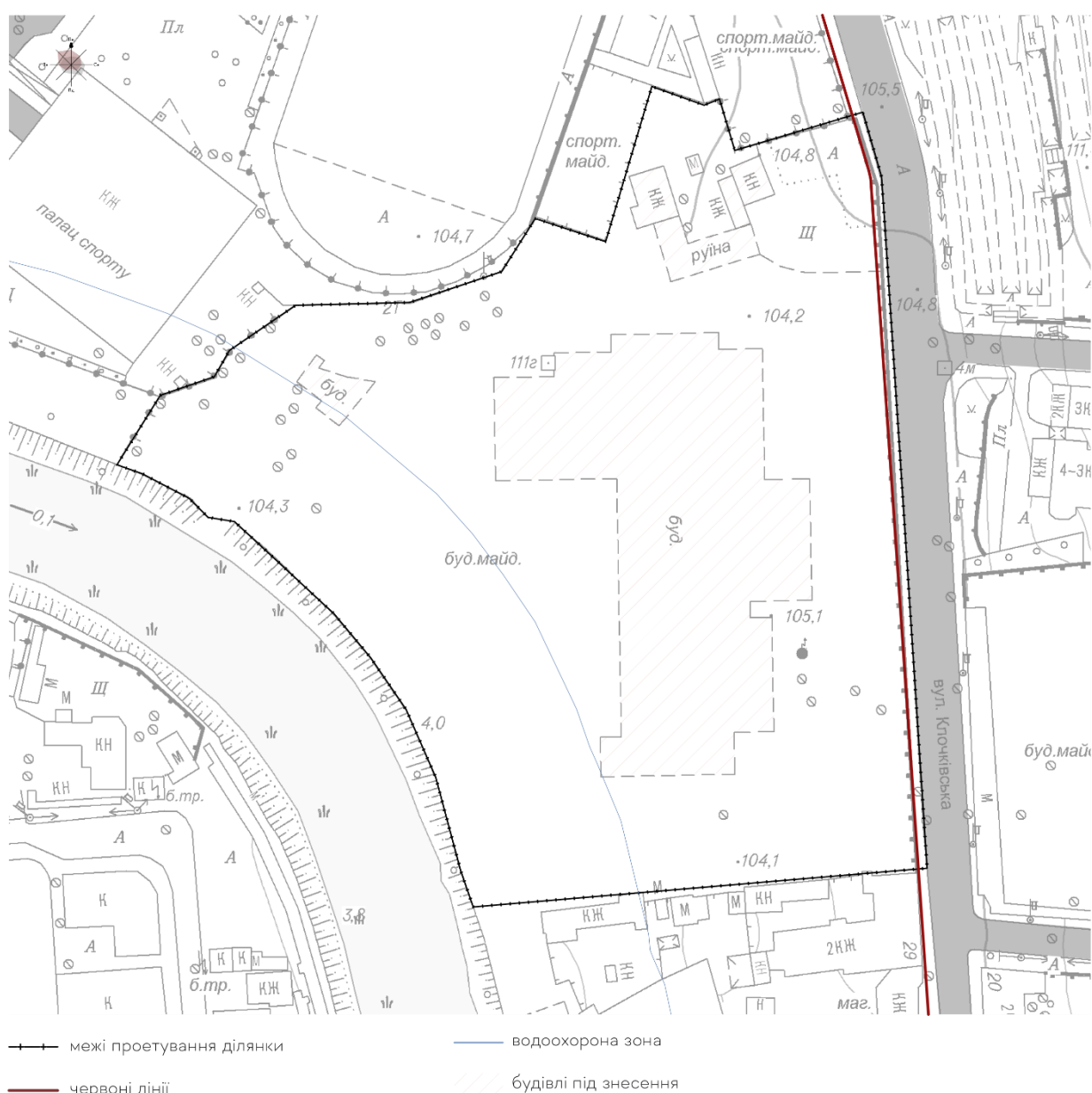

Рисунок.2.5. Схема опорного плану

За результатами аналізу опорного плану встановлено, що територія характеризується відносно спокійним рельєфом із незначними перепадами висот у межах відміток 104,1–105,1 м, що створює сприятливі умови для розміщення нового громадського об'єкта без необхідності значних земляних робіт.

На момент проєктування на ділянці розташована існуюча будівля, яка перебуває в незадовільному технічному стані та не відповідає сучасним функціональним і містобудівним вимогам. Проєктом передбачається демонтаж існуючої забудови з подальшим освоєнням території під будівництво нового культурного центру.

Важливою особливістю території є безпосередня близькість до річки Лопань та наявність водоохоронної зони, що впливає на формування архітектурно-планувального рішення об'єкта та системи благоустрою. Прибережна територія має значний рекреаційний потенціал і створює передумови для організації відкритих громадських просторів, зон відпочинку та пішохідних маршрутів.

З північної сторони ділянка межує зі спортивними об'єктами та територією стадіону, що формує активне громадське середовище. Із східної сторони територія обмежена вулицею Клочківською, яка є однією з основних транспортних магістралей району та забезпечує зручний під'їзд до об'єкта. Південна та західна частини ділянки орієнтовані на рекреаційний простір річки та прилеглі зелені насадження.

Існуюча транспортна інфраструктура забезпечує можливість організації основних в'їздів та підходів до території культурного центру, а також створення комфортних пішохідних зв'язків між об'єктом, зупинками громадського транспорту та прилеглими громадськими просторами.

Генеральний план культурного центру розроблено з урахуванням містобудівних особливостей ділянки, природного оточення та існуючої транспортної інфраструктури. Проєктне рішення спрямоване на створення сучасного громадського простору, який поєднує культурні, рекреаційні та

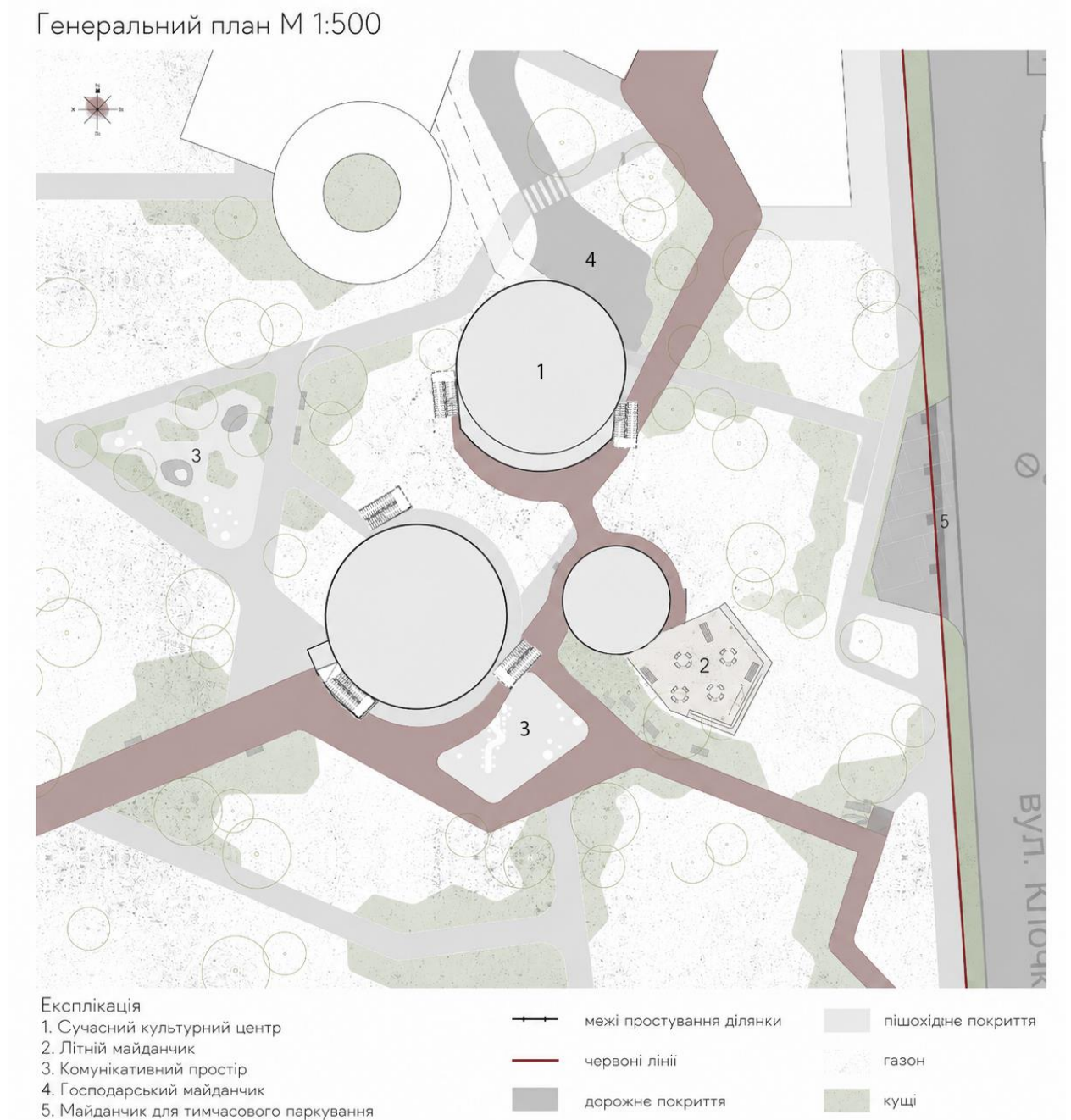

Рисунок.2.6. Схема генерального плану

Будівлю культурного центру розташовано в центральній частині ділянки, що дозволяє забезпечити рівномірне формування навколишнього громадського простору та організувати зручні підходи з усіх напрямків. Композиція генерального плану підпорядкована радіальній архітектурній концепції будівлі та формується системою пішохідних площ і відкритих

громадських просторів, які об'єднують усі функціональні елементи території в єдиний ансамбль.

Основу планувальної структури становить центральний комунікативний простір, який виконує функцію головної площі культурного центру та забезпечує зв'язок між будівлею, літнім майданчиком, рекреаційними зонами та пішохідними маршрутами. Від центральної площі розходяться основні пішохідні осі, які забезпечують безперешкодний доступ до всіх функціональних зон комплексу.

У складі території передбачено літній майданчик для проведення відкритих культурно-масових заходів, фестивалів, виставок та відпочинку відвідувачів. Розміщення літнього майданчика поблизу основної будівлі забезпечує можливість його використання як продовження внутрішнього громадського простору культурного центру.

Для забезпечення господарського обслуговування будівлі у північній частині ділянки передбачено окремий господарський майданчик, що має самостійний транспортний під'їзд і відокремлений від основних маршрутів руху відвідувачів. Таке рішення дозволяє розділити громадські та господарські потоки, підвищуючи безпеку та комфорт користування територією.

Тимчасове паркування автотранспорту організоване вздовж вулиці Клочківської. Розташування парковки біля основного транспортного підходу до ділянки забезпечує зручний доступ відвідувачів до культурного центру та мінімізує рух транспорту всередині території.

Планувальне рішення передбачає максимальне збереження існуючих зелених насаджень та інтеграцію будівлі в природне середовище. Вільні від забудови ділянки використовуються для формування рекреаційних зон, озеленення та організації місць короткочасного відпочинку. Завдяки близькості річки Лопань відкриваються перспективи для подальшого розвитку набережної як складової громадського простору культурного центру.

2.3. Функціонально-планувальне рішення культурного центру

Функціонально-планувальне рішення культурного центру сформовано відповідно до його основного призначення як багатофункціонального громадського об'єкта, що забезпечує проведення культурно-масових, освітніх, мистецьких та виставкових заходів. В основу планувальної структури покладено принцип радіально-центричної композиції, що дозволяє раціонально організувати внутрішні функціональні зв'язки та забезпечити зручне пересування відвідувачів між основними блоками комплексу.

Будівля складається з трьох взаємопов'язаних об'ємів круглої форми, об'єднаних системою переходів та громадських просторів. Центральним композиційним елементом комплексу є головний багатосвітловий хол, який виконує функцію основного розподільчого простору та забезпечує зв'язок між усіма функціональними зонами будівлі.

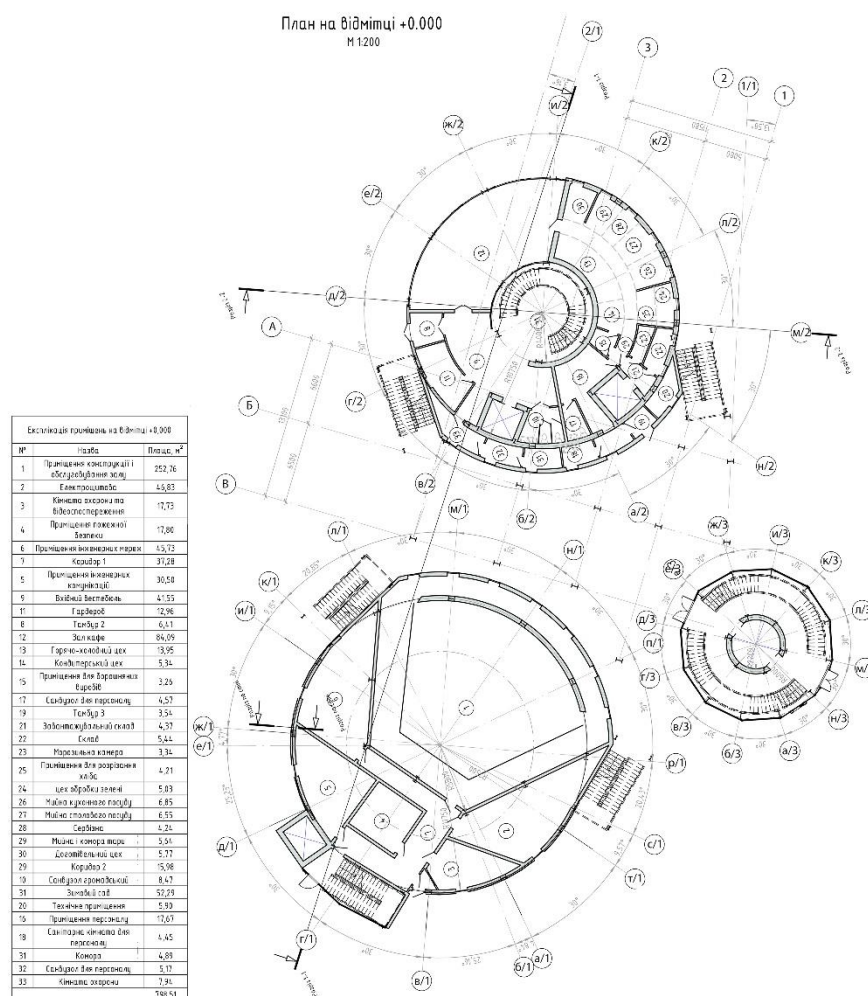

Рисунок.2.7. План 1-го поверху

На рівні першого поверху розташовані вхідна група, гардероб, зона контролю доступу, санітарні вузли для відвідувачів, технічні та господарські приміщення, приміщення охорони, завантажувальний блок і службові приміщення персоналу. Виставковий блок представлений круглою галереєю для проведення постійних та тимчасових експозицій. У центральній частині цього об'єму організовано відкритий атриумний простір, який забезпечує природне освітлення внутрішніх приміщень та покращує орієнтацію відвідувачів у будівлі.

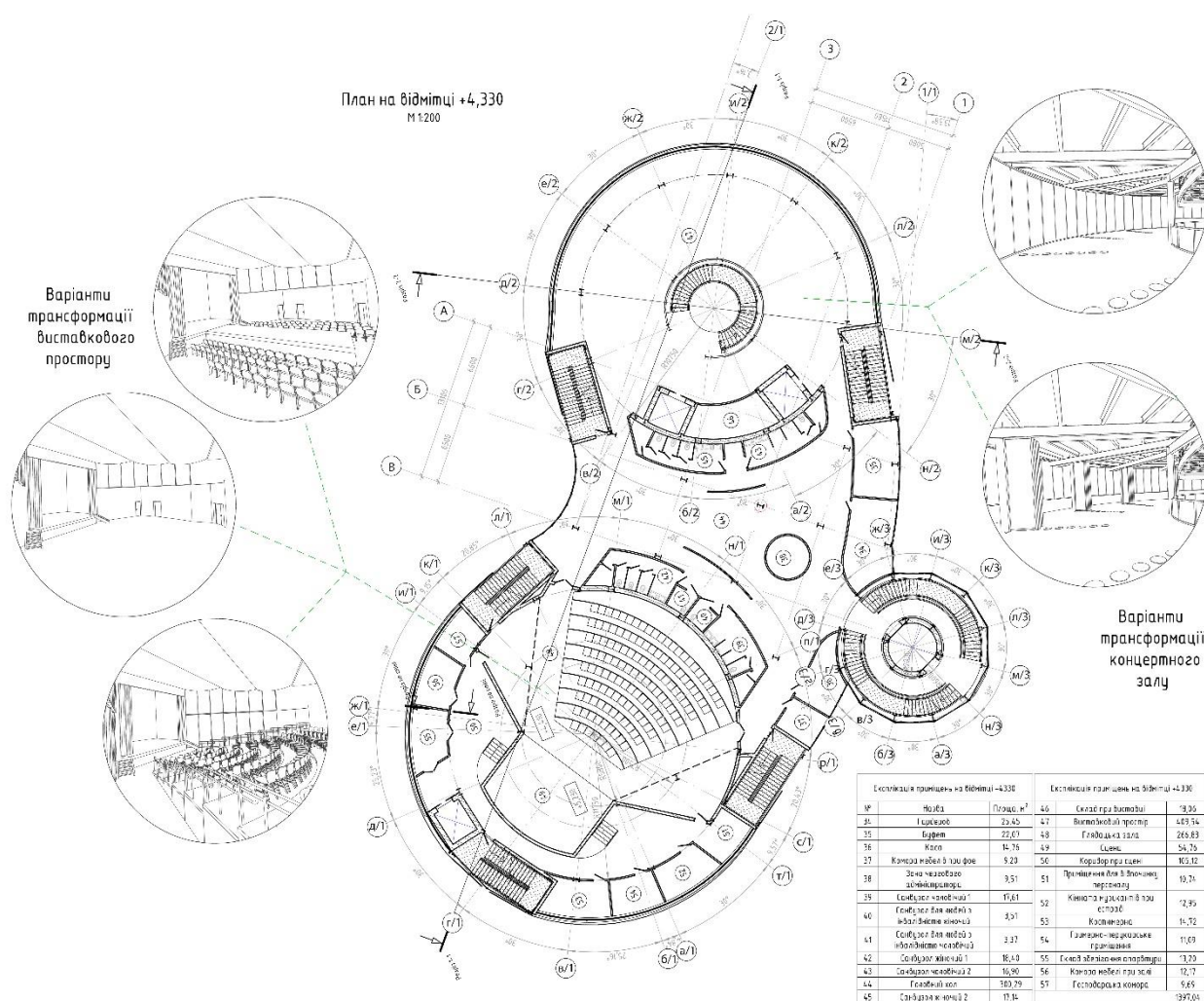

Рисунок.2.8. План 2-го поверху

Основним функціональним ядром комплексу є концертно-видовищний блок, розташований на відмітці +4,330. Тут передбачено багатофункціональну концертну залу зі сценою та глядацькими місцями, що може використовуватись для проведення концертів, театральних вистав, конференцій, лекцій та громадських заходів. Проектом передбачено

можливість трансформації глядацького простору, що дозволяє адаптувати залу до різних форматів заходів. Безпосередньо біля сцени розташовані артистичні, гримерні, костюмерні, склад декорацій, приміщення для музичних інструментів та допоміжні приміщення персоналу.

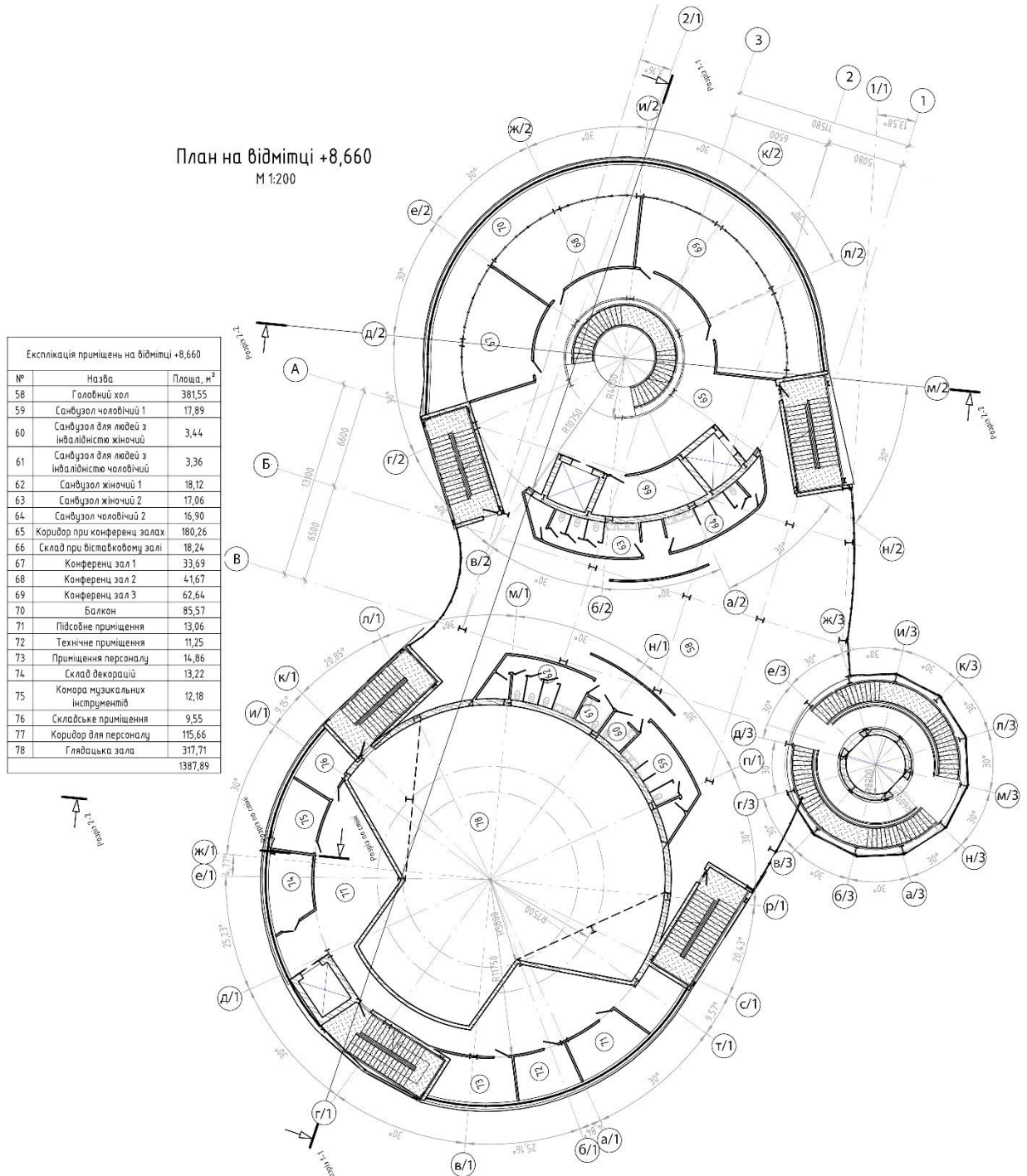

Рисунок.2.9. План 3-го поверху

На другому рівні концертного блоку розташовані балкон глядацької зали, конференц-зали, приміщення для проведення ділових та освітніх заходів, а також технічні та службові приміщення, необхідні для функціонування

концертного комплексу. Така організація дозволяє одночасно проводити кілька незалежних заходів без порушення роботи основної зали.

Адміністративний блок розміщено на верхньому рівні комплексу. Тут передбачені кабінети керівництва, відділи адміністрації, бухгалтерія, архів, кімнати відпочинку персоналу та приміщення обслуговуючого персоналу.

Розташування адміністративних приміщень на окремому рівні забезпечує відокремлення службової діяльності від основних потоків відвідувачів.

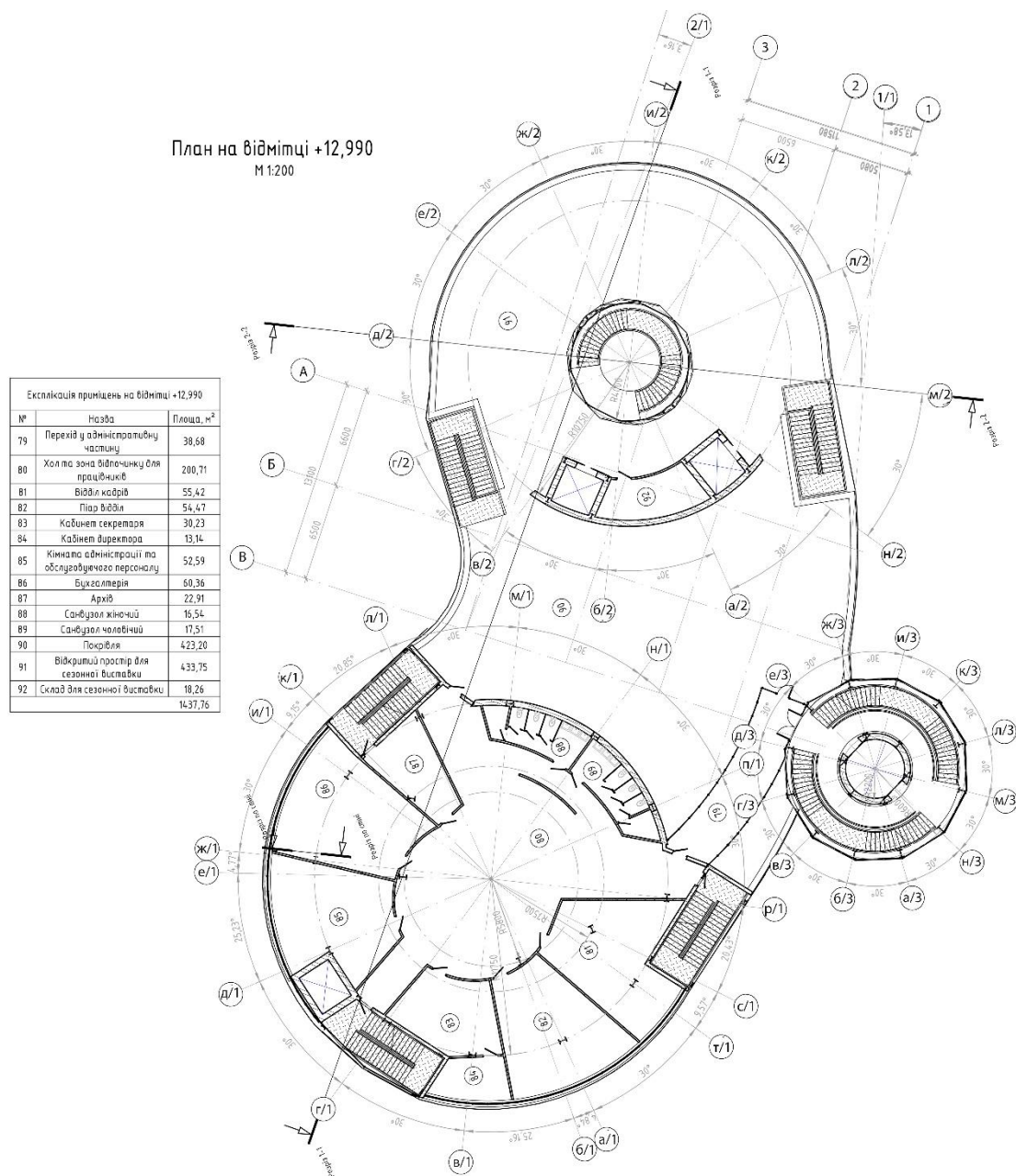

Рисунок.2.10.План 4-го поверху

Особливістю проєкту є наявність відкритого простору для сезонних виставок та оглядового майданчика на верхньому рівні будівлі. Таке рішення розширює функціональні можливості культурного центру та дозволяє використовувати покрівлю як додатковий громадський простір для проведення культурних заходів і відпочинку відвідувачів.

Важливою складовою функціональної структури культурного центру є укриття, передбачене на підземному рівні (-1 поверх). Його розміщення інтегроване в загальну планувальну структуру будівлі та забезпечує можливість оперативного переміщення відвідувачів і персоналу під час надзвичайних ситуацій. Укриття оснащено необхідними інженерними системами та відповідає вимогам чинних нормативних документів щодо захисних споруд цивільного захисту, що сприяє підвищенню безпеки та надійності функціонування культурного центру.

Функціонально-планувальне рішення забезпечує чітке розмежування громадських, видовищних, виставкових, адміністративних та технічних зон, створює зручну систему внутрішніх комунікацій і відповідає сучасним вимогам до організації багатофункціональних культурних центрів.

2.4. Об'ємно-просторове та архітектурно-конструктивне рішення культурного центру

Об'ємно-просторове рішення культурного центру сформовано на основі концепції радіальної композиції та принципу функціонального поділу основних блоків будівлі. Комплекс складається з трьох взаємопов'язаних об'ємів круглої форми різного призначення, які об'єднані між собою системою переходів і громадських просторів. Таке рішення забезпечує чітке функціональне зонування об'єкта, створює виразний архітектурний образ та сприяє формуванню впізнаваної силуетної композиції в міському середовищі.

Основним композиційним акцентом будівлі є центральний вертикальний об'єм із панорамним ліфтом та відкритими сходами, який об'єднує всі рівні комплексу та виконує роль головного комунікаційного ядра. Завдяки значній висоті та скляному оздобленню цей елемент формує

архітектурну домінанту культурного центру та забезпечує його візуальну виразність у навколишній забудові.

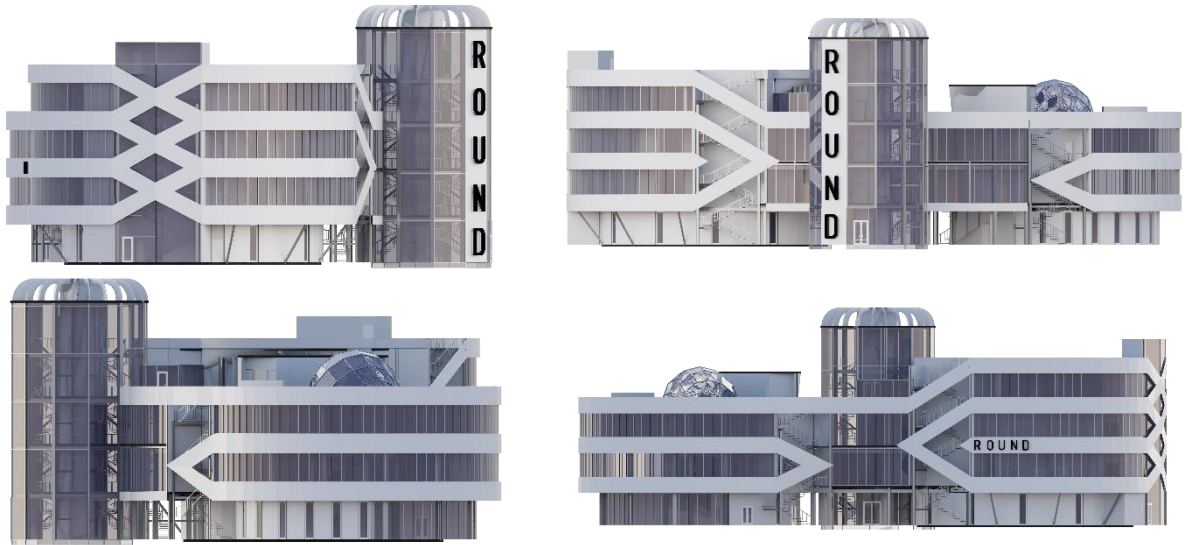

Рисунок.2.11.Фасадне рішення

Об'ємно-просторова структура будівлі розвивається по вертикалі та включає декілька функціональних рівнів. Найбільший за об'ємом блок займає багатофункціональна концертна зала, що формує головний громадський простір комплексу. Другий об'єм призначений для виставкової діяльності та організації громадських заходів, а третій містить адміністративні та допоміжні приміщення. Взаємне розташування круглих об'ємів створює динамічну композицію та забезпечує зручний зв'язок між усіма функціональними зонами будівлі.

Особливістю архітектурного рішення є використання панорамного скління та відкритих громадських просторів, що забезпечують візуальний зв'язок між внутрішнім і зовнішнім середовищем. Значні площі засклення сприяють покращенню природного освітлення приміщень, створюють комфортне середовище для відвідувачів та підкреслюють сучасний характер архітектури об'єкта. Важливим елементом композиції є світлопрозорий купол над атріумним простором, який забезпечує додаткове природне освітлення внутрішніх зон та виступає акцентом у загальному архітектурному образі комплексу.

На верхніх рівнях будівлі передбачено експлуатовані покрівлі та відкриті оглядові майданчики, які можуть використовуватись для проведення сезонних виставок, презентацій, культурних заходів та відпочинку відвідувачів. Використання покрівель як громадських просторів дозволяє розширити функціональні можливості культурного центру та забезпечити додаткові рекреаційні зони.

Архітектурний образ будівлі побудований на поєднанні простих геометричних форм, контрасті глухих і світлопрозорих поверхонь та використанні плавних радіальних ліній. Горизонтальні стрічкові елементи фасадів підкреслюють динамічність композиції та візуально об'єднують окремі об'єми в єдиний архітектурний комплекс. Складні поверхні та відкриті комунікації створюють ефект прозорості та відкритості будівлі для відвідувачів.

Рисунок.2.12.Розрізи

Конструктивна схема культурного центру прийнята каркасною із застосуванням монолітного залізобетону. Просторова жорсткість будівлі забезпечується спільною роботою колон, монолітних перекриттів, ядер жорсткості та сходово-ліфтових вузлів. Основними несучими елементами є монолітні залізобетонні колони та диски перекриттів, що забезпечують можливість формування великих відкритих просторів без проміжних опор.

Міжповерхові перекриття виконані у вигляді монолітних залізобетонних плит, що дозволяє забезпечити необхідну жорсткість конструкції та гнучкість внутрішнього планування. Для перекриття великопротітних просторів концертної та виставкової зон передбачено використання металевих

конструкцій покриття. Купольний світлопрозорий елемент атриуму виконано на основі просторового металевого каркаса зі скляним заповненням.

Зовнішні огорожувальні конструкції прийняті у вигляді навісної фасадної системи зі світлопрозорими та непрозорими ділянками. Утеплення зовнішніх стін та покриттів виконано відповідно до сучасних вимог енергоефективності та теплового захисту будівель. Покрівлі будівлі є плоскими, суміщеними, з внутрішнім водовідведенням та частковою експлуатацією.

Рисунок.2.13.Візуалізація

Прийняті об'ємно-просторові та конструктивні рішення забезпечують функціональну гнучкість культурного центру, ефективне використання внутрішнього простору, архітектурну виразність об'єкта та відповідність сучасним вимогам до громадських будівель культурного призначення.

3. ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ КУЛЬТУРНОГО ЦЕНТРУ

3.1. Аналіз існуючого положення

3.1.1. Функціональне зонування території (існуюче положення)

№ пп	Найменування зони	Площа, га	Питома вага, %	Питомий показник, м²/чол.
1	2	3	4	5
1.	Озеленення	0,1480	5,0	-
2.	Будівельний майданчик (незавершене будівництво)	1,7168	58,0	-
3.	Складська зона	0,1776	6,0	-
4.	Рельєф	0,1184	4,0	-
5.	Невпорядковані території	0,7982	27,7	-
	Разом в межах ділянки:	2,96	100,0	-

3.1.2. Баланс території ділянки проєктування (існуюче положення)

№ п/п	Найменування елементів території	Площа, м²	Питома вага, %	Питомий показник, м²/чол.	Приміт- ка
1	2	3	4	5	6
1.	Територія, усього:	2389,4	8,1	-	
	у тому числі:				
1.1	Площа забудови будівель	-	-	-	
1.2	Дороги, проїзди та інші асфальтові покриття	-	-	-	
1.3	Грунтові дороги, доріжки, протоптиші	909,4	3,1		
1.4	Відкриті майданчики для тимчасового зберігання автотранспорту	-	-	-	
1	2	3	4	5	6
1.5	Спортивні майданчики	-	-	-	
1.6	Майданчики для відпочинку	-	-	-	
1.7	Озеленення	1480,0	5,0	-	
2.	Територія установи обслуговування, усього:	876,6	2,9	-	
	у тому числі:				
2.1	Склади	876,6	2,9	-	
3.	Будівельний майданчик (незавершене будівництво)	17168,0	58,0	-	
4.	Рельєф	1184,0	4,0	-	
5.	Невпорядковані території	7982,0	27,7	-	
	Разом в межах ділянки:	29600,0	100,0	103,0	

3.2. Проектна пропозиція

3.2.1. Функціональне зонування території (проектна пропозиція)

№ пп	Найменування зони	Площа, га	Питома вага, %	Питомий показник, м ² /чол.
1	2	3	4	5
1.	Зона загальноміського призначення	1,2808	43,0	18,3
2.	Вхідна зона	0,1100	3,7	1,6
3.	Рекреаційна зона	1,4592	49,3	20,8
4.	Господарська зона	0,03	1,0	0,4
5.	Рельєф	0,08	2,7	1,1
	Разом в межах ділянки:	2,96	100,0	42,3

3.1.2. Баланс території ділянки проектування (проектна пропозиція)

№ п/п	Найменування елементів території	Площа, м ²	Питома вага, %	Питомий показник, м ² /чол.	Приміт- ка
1	2	3	4	5	6
1.	Територія, усього:	12860,4	43,4	18,3	
	у тому числі:				
1.1	Площа забудови будівель, усього:	1356,0	4,6	1,9	
	у тому числі:				
	- будівля культурного центру	1186,0	4,1	1,7	
	- літній майданчик кафе	170,0	0,5	0,2	
1.2	Дороги, проїзди та інші асфальтові покриття	5354,7	18,1	7,6	
1.3	Відкриті майданчики для тимчасового зберігання автотранспорту	202,0	0,7	0,3	
1.4	Спортивні майданчики	-	-	-	відсут.
1.5	Майданчики для відпочинку і ігор дітей	482,2	1,6	0,7	
1.6	Озеленення та благоустрій території	5462,5	18,4	7,8	
2.	Територія установ обслуговування, усього:	1347,9	4,5	1,9	
	у тому числі:				
2.1	Господарські майданчики	182,0	0,6	0,3	
2.2	Паркінг	1145,9	3,9	1,6	
2.3	Об'єкти енергетичного призначення	20,0	0,1	0,02	
3.	Рельєф	800,0	2,7	1,1	
4.	Рекреаційна територія	14594,7	49,3	20,8	
	Разом в межах ділянки:	20600,0	100,0	28,6	

3.2.3. Техніко-економічні показники (проектна пропозиція)

№ п/п	Найменування показників	Одиниці виміру	Кількість
1	2	3	4
1.	Територія ділянки	га	2,96
2.	Пропускна спроможність	чол.	700
3.	Навантаження на територію	чол. /га	236
4.	Площа забудови будівель	м ²	2331,9
5.	Щільність забудови	%	7,8
6.	Ступінь озеленення	%	18,4
7.	Ступінь озеленення	м ² /чол.	7,8
8.	Питома вага дорожніх покриттів	%	18,1
9.	Питома вага дорожніх покриттів	м ² /чол.	7,6
10.	Площа відкритих автостоянок	м ²	202,0
11.	Місткість автостоянок	маш.-місце	8

3.2.4. Об'ємно-планувальні показники по будівлі культурного центру

1.	Поверховість, поверх	4
2.	Площа забудови будинку, м ²	1186,0
3.	Місткість будівлі, чол.	350
4.	Загальна площа будівлі, м ²	7208,3
5.	Загальна площа будівлі на одиницю місткості, м ² /чол.	20,6
6.	Будівельний об'єм будівлі, м ³ усього: у тому числі: - надземний - підземний	28304,6 22094,6 6210,0
7.	Будівельний об'єм будівлі на одиницю місткості, м ³ /чел.	80,9
8.	Корисна площа, м ²	5841,9
9.	Корисна площа на одиницю місткості, м ² /чел.	16,7
10.	Нормована площа будівлі, м ²	5425,0
11.	Нормована площа на одиницю місткості, м ² /чел.	15,5
12.	K ₁ =нормована площа будів. / загальна площа будівлі;	0,7
13.	K ₂ =будівельний об'єм будів. / загальна площа будівлі;	3,9
14.	K ₃ =площа наружн. огорож. / загальна площа будівлі;	0,22
15.	K ₄ =периметр зовнішніх стін / площа забудови будівлі;	0,14

4. ОХОРОНА ПРАЦІ

4.1 Забезпечення охорони праці на законодавчому рівні

Охорона праці є важливою складовою проектування та подальшої експлуатації культурного центру у м. Харків, оскільки об'єкт належить до громадських будівель із масовим перебуванням людей. У процесі функціонування культурного центру одночасно перебувають відвідувачі, адміністративний персонал, викладачі, працівники сценічно-видовищної частини, технічний персонал, працівники кафе, охорона та обслуговуючі служби. Тому забезпечення безпечних умов праці та перебування людей є одним із ключових завдань архітектурно-планувального рішення [1, 3].

На законодавчому рівні охорона праці в Україні регламентується Конституцією України, Кодексом законів про працю України, Законом України «Про охорону праці», Законом України «Про систему громадського здоров'я», Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища», Правилами пожежної безпеки в Україні, а також чинними державними будівельними нормами та стандартами [1–10].

Основним нормативно-правовим актом є Закон України «Про охорону праці», який визначає основні положення щодо реалізації права працівників на безпечні та здорові умови праці, обов'язки роботодавця, організацію навчання, інструктажів, контролю за станом охорони праці та відповідальність за порушення встановлених вимог [3]. Важливе значення має ДСТУ ISO 45001:2019, що встановлює принципи функціонування системи управління охороною здоров'я та безпекою праці на підприємствах і в установах [7].

Під час проектування культурного центру особливу увагу необхідно приділяти вимогам до громадських будівель, пожежної безпеки, евакуації, доступності для маломобільних груп населення, санітарно-гігієнічних умов, мікроклімату, освітлення та безпечної організації внутрішнього простору [11, 14]. ДБН В.2.2-40:2018 та ДСТУ Б ISO 21542:2013 визначають вимоги до формування безбар'єрного середовища, доступних входів, евакуаційних шляхів, санітарних вузлів, вертикальних комунікацій і навігації [12, 13].

Дотримання вимог охорони праці у культурному центрі має не лише нормативне, але й соціальне значення. Безпечна організація простору сприяє зниженню ризику травматизму, забезпечує комфортні умови праці персоналу, безпечне перебування відвідувачів і створює передумови для ефективного функціонування закладу як сучасного громадського, освітнього та культурно-дозвілєвого простору міста Харкова [3, 7, 11].

4.2 Аналіз умов праці та виявлення потенційних небезпек на об'єкті проєктування

Функціонування культурного центру пов'язане з різними видами діяльності: проведенням концертів, лекцій, виставок, майстер-класів, занять у танцювальних і творчих класах, роботою адміністрації, кафе, гардеробу, технічних і господарських приміщень. Така багатофункціональна структура формує різні умови праці та потребує виявлення потенційних небезпечних і шкідливих факторів відповідно до гігієнічної класифікації праці [8, 10].

4.2.1 Фізичні фактори

До фізичних факторів у культурному центрі належать шум, вібрація, освітленість, параметри мікроклімату, електробезпека, робота інженерного обладнання та ризик травмування під час пересування [8, 10].

Джерелами шуму є актова або багатофункціональна зала, репетиційні приміщення, танцювальні класи, клас сценічного бою, кафе, системи вентиляції та кондиціонування, а також скупчення людей у вестибюлі, гардеробі та рекреаційних просторах [10, 16].

Важливим фактором є освітлення. Недостатня або нерівномірна освітленість у класах, адміністративних кабінетах, гардеробі, коридорах, санітарних вузлах, технічних приміщеннях і на евакуаційних шляхах може підвищувати ризик помилок, падінь і травм [15].

Ризик ураження електричним струмом можливий під час експлуатації комп'ютерної техніки, освітлювальних приладів, звукового обладнання, кухонного обладнання кафе, вентиляційних систем та іншого електротехнічного устаткування [3, 8].

4.2.2 Хімічні фактори

Хімічні фактори у культурному центрі пов'язані переважно з використанням мийних і дезінфекційних засобів під час прибирання, санітарної обробки санвузлів, кафе, гардеробу, залів і допоміжних приміщень [5, 10].

Додатковими джерелами хімічного впливу можуть бути оздоблювальні матеріали, лакофарбові покриття, клеї, меблі, полімерні підлогові покриття та декоративні елементи інтер'єру, які можуть виділяти леткі органічні сполуки, особливо на початкових етапах експлуатації будівлі [6, 10].

4.2.3 Біологічні фактори

Біологічні фактори виникають у зв'язку з масовим перебуванням людей у культурному центрі. У вестибюлях, гардеробах, залах, навчальних класах, кафе та санітарних вузлах існує ризик поширення вірусних і бактеріальних інфекцій повітряно-крапельним або контактним шляхом [5].

Особливої уваги потребують приміщення з високою щільністю відвідувачів: багатофункціональна зала, виставкові простори, рекреації, кафе, гардероб і коридори. У разі недостатньої вентиляції або порушення санітарного режиму можливе погіршення якості повітряного середовища та зростання ризику інфекційного поширення [5, 16].

4.2.4 Психофізіологічні фактори

Праця персоналу культурного центру супроводжується психоемоційним навантаженням, особливо під час організації масових заходів, прийому відвідувачів, роботи з дітьми та молоддю, проведення занять, виступів і репетицій [10].

До психофізіологічних факторів належать висока відповідальність за безпеку людей, інтенсивна комунікація з відвідувачами, необхідність швидкого реагування в нестандартних ситуаціях, робота у вечірній час, шумове навантаження та ризик професійного вигорання [8, 10].

4.2.5 Ергономічні ризики

Ергономічні ризики виникають у разі нераціонального планування робочих місць, недостатньої ширини проходів, незручного розташування меблів, обладнання, гардеробних зон, робочих місць адміністрації, технічних приміщень і зон обслуговування [7, 11].

У танцювальних класах, класі сценічного бою та репетиційних приміщеннях важливо забезпечити достатню площу для руху, безпечне покриття підлоги, відсутність травмонебезпечних виступів і зручне розміщення інвентарю [11, 12].

4.3 Дослідження ризику реалізації потенційних небезпек на об'єкті проєктування

Культурний центр у м. Харків є багатофункціональним громадським об'єктом, який призначений для проведення культурно-масових заходів, виставок, творчих занять, лекцій, конференцій та дозвілля населення. Особливістю функціонування будівлі є одночасне перебування значної кількості відвідувачів різного віку, працівників адміністрації, викладачів, технічного персоналу, працівників кафе та обслуговуючих служб.

У процесі експлуатації об'єкта можливе виникнення небезпечних ситуацій, пов'язаних із перебуванням великої кількості людей у громадських просторах, використанням електротехнічного, сценічного та мультимедійного обладнання, функціонуванням інженерних систем, а також проведенням масових заходів. Тому одним із найважливіших завдань є оцінювання рівня ризику реалізації потенційних небезпек та розроблення заходів щодо їх попередження [3, 7].

Оцінювання ризику проводиться відповідно до ризик-орієнтованого підходу, передбаченого Законом України «Про охорону праці» та ДСТУ ISO 45001:2019 [3, 7]. Методика базується на визначенні двох основних показників: категорії серйозності наслідків небезпеки; рівня ймовірності виникнення небезпечної події.

Для оцінювання використовуються категорії серйозності наслідків, наведені в таблиці 4.1.

Таблиця 4.1 – Категорії серйозності небезпеки

Категорія	Характеристика наслідків
I – катастрофічна	Загибель людей або руйнування системи
II – критична	Тяжкі травми, стійкі професійні захворювання
III – гранична	Тимчасова втрата працездатності, незначні травми
IV – незначна	Незначні ушкодження без втрати працездатності

Категорія серйозності визначається залежно від можливих наслідків реалізації небезпеки для працівників, відвідувачів та функціонування об'єкта в цілому.

Для визначення частоти виникнення небезпечної події використовується шкала ймовірності, наведена в таблиці 4.2.

Таблиця 4.2 – Рівні ймовірності небезпеки

Вид	Рівень	Опис
Часта	A	Велика ймовірність того, що подія відбудеться
Можлива	B	Може трапитися декілька разів за життєвий цикл
Випадкова	C	Іноді може відбутися за життєвий цикл
Віддалена	D	Малоймовірна, але можлива подія протягом життєвого циклу
Неймовірна	E	Настільки малоймовірно, що можна припустити, що подія не відбудеться

Поєднання категорії наслідків та рівня ймовірності дозволяє визначити індекс ризику відповідно до матриці оцінювання ризиків, наведеної в таблиці 4.3.

Таблиця 4.3 – Матриця оцінювання ризику

Частота виникнення	I Катастрофічна	II Критична	III Гранична	IV Незначна
A Часто	1A	2A	3A	4A
B Можливо	1B	2B	3B	4B
C Випадково	1C	2C	3C	4C
D Віддалено	1D	2D	3D	4D
E Неймовірно	1E	2E	3E	4E

Для визначення ступеня прийнятності ризику використовується класифікація, наведена в таблиці 4.4.

Таблиця 4.4 – Класифікація рівнів ризику

Індекс ризику	Рівень ризику
1A, 1B, 1C, 2A, 2B, 3A	Неприпустимий (надмірний)
1D, 2C, 2D, 3B, 3C	Небажаний (гранично допустимий)
1E, 2E, 3D, 3E, 4A, 4B	Припустимий з перевіркою
4C, 4D, 4E	Припустимий без перевірки

На основі наведеної методики проведено оцінювання найбільш характерних небезпек, які можуть виникати під час експлуатації культурного центру у м. Харків.

4.3.1 Ризик виникнення пожежі у багатофункціональній залі

Однією з найбільш небезпечних потенційних загроз для культурного центру є виникнення пожежі під час проведення масових заходів у багатофункціональній залі. Це обумовлено значною концентрацією людей, наявністю сценічного, освітлювального та звукового обладнання, великою кількістю електромереж і електроспоживачів. Основними причинами виникнення пожежі можуть бути коротке замикання електропроводки, перевантаження електричних мереж, несправність світлотехнічного обладнання, порушення правил експлуатації електроприладів, а також людський фактор. У разі виникнення пожежі існує загроза швидкого поширення диму, виникнення паніки серед відвідувачів, ускладнення евакуації та можливого травмування людей.

Для оцінювання даної небезпеки прийнято категорію серйозності наслідків І (катастрофічна), оскільки пожежа може призвести до загибелі людей або значних матеріальних збитків. Рівень ймовірності виникнення небезпеки прийнято як С (випадкова), тобто така подія може відбутися за життєвий цикл об'єкта. Відповідно до матриці оцінювання ризиків індекс розвитку небезпеки становить 1С, що відноситься до категорії неприпустимого (надмірного) ризику та потребує обов'язкового впровадження комплексу організаційних і технічних заходів щодо його мінімізації.

Для зниження ризику виникнення та розвитку пожежі в будівлі культурного центру необхідно передбачити автоматичну систему пожежної сигналізації, систему оповіщення та управління евакуацією людей, аварійне та

евакуаційне освітлення, нормативну кількість евакуаційних виходів, внутрішнє протипожежне водопостачання, а також використання негорючих або важкогорючих оздоблювальних матеріалів. Додатково необхідно забезпечити регулярний контроль технічного стану електрообладнання, проведення інструктажів персоналу з питань пожежної безпеки та розроблення планів евакуації відповідно до вимог чинних нормативних документів [9, 14].

4.3.2 Ризик ураження електричним струмом

Під час експлуатації культурного центру значна кількість технологічних процесів пов'язана з використанням електротехнічного обладнання. До основних споживачів електроенергії належать комп'ютерна техніка адміністративних приміщень, мультимедійні системи, сценічне освітлення, звукове обладнання, системи вентиляції та кондиціонування повітря, ліфти, обладнання кафе, а також інші інженерні системи будівлі. У процесі експлуатації існує потенційна небезпека ураження працівників електричним струмом унаслідок пошкодження ізоляції електропроводки, несправності електрообладнання, порушення правил його експлуатації або випадкового контакту зі струмопровідними частинами.

Ураження електричним струмом може призвести до тяжких травм, опіків, порушення роботи серцево-судинної системи, втрати працездатності або інших негативних наслідків для здоров'я працівників. Для оцінювання даної небезпеки прийнято категорію серйозності наслідків II (критична), оскільки можливими наслідками є серйозні травми або стійкі порушення здоров'я. Рівень ймовірності виникнення небезпеки прийнято як D (віддалена), тобто подія є малоймовірною, проте може виникнути протягом життєвого циклу об'єкта. Відповідно до матриці оцінювання ризиків індекс розвитку небезпеки становить 2D, що характеризується як небажаний (гранично допустимий) рівень ризику та потребує впровадження комплексу профілактичних заходів.

Для зниження ризику ураження електричним струмом у будівлі культурного центру необхідно передбачити захисне заземлення всього електрообладнання, автоматичне відключення живлення у разі виникнення аварійних режимів роботи, використання пристроїв захисного вимкнення, регулярний контроль технічного стану електромереж і електроустановок, своєчасне проведення технічного обслуговування обладнання та перевірку стану ізоляції електропроводки. Важливими організаційними заходами є проведення інструктажів з електробезпеки для персоналу, допуск до роботи з електрообладнанням лише навчених працівників та використання сертифікованого обладнання, що відповідає вимогам чинних нормативних документів [3, 8].

4.3.3 Ризик травмування відвідувачів під час пересування

Культурний центр належить до громадських будівель із масовим перебуванням людей, тому одним із найбільш поширених ризиків під час його експлуатації є можливість травмування відвідувачів під час пересування внутрішніми та зовнішніми комунікаціями. Найбільша ймовірність виникнення таких ситуацій спостерігається у вестибюлях, коридорах, рекреаційних зонах, на сходових клітках, у санітарних вузлах, гардеробах, а також на шляхах евакуації. Особливої актуальності дана небезпека набуває під час проведення масових культурних заходів, коли відбувається значне збільшення кількості відвідувачів та інтенсивності руху людей.

Основними причинами травмування можуть бути слизькі поверхні підлоги, недостатній рівень освітлення, скупчення людей у місцях загального користування, наявність перепадів висот, відсутність або недостатня кількість поручнів, а також недосконала організація безбар'єрного середовища для маломобільних груп населення. Наслідками таких подій можуть стати забої, вивихи, переломи кінцівок та інші травми, що потребують медичної допомоги та можуть призвести до тимчасової втрати працездатності.

Для оцінювання даної небезпеки прийнято категорію серйозності наслідків III (гранична), оскільки можливі травми, як правило, не становлять

прямої загрози життю, але можуть викликати короточасне погіршення здоров'я або тимчасову втрату працездатності. Рівень ймовірності виникнення небезпеки прийнято як В (можлива), оскільки подібні випадки можуть траплятися декілька разів протягом життєвого циклу об'єкта. Відповідно до матриці оцінювання ризиків індекс розвитку небезпеки становить 3В, що відноситься до категорії небажаних (гранично допустимих) ризиків та потребує реалізації комплексу профілактичних заходів.

Для зниження ризику травмування відвідувачів необхідно передбачити використання протиковзких покриттів підлоги у вхідних групах, рекреаційних просторах, санітарних вузлах та на сходах, встановлення поручнів на всіх сходових маршах і пандусах, забезпечення нормативного рівня природного та штучного освітлення, а також впровадження безбар'єрного середовища відповідно до вимог ДБН В.2.2-40:2018 та ДСТУ Б ISO 21542:2013. Додатково необхідно забезпечити належне утримання шляхів евакуації, своєчасне прибирання приміщень, використання тактильних елементів навігації та організацію достатньої ширини проходів для безпечного пересування відвідувачів [11–13, 15].

4.3.4 Ризик перевантаження персоналу та професійного вигорання

Функціонування культурного центру пов'язане з організацією та проведенням різноманітних культурно-масових заходів, виставок, фестивалів, конференцій, творчих занять та інших подій, що потребують постійної участі адміністративного, технічного та обслуговуючого персоналу. Особливістю діяльності працівників культурного центру є нерівномірність навантаження протягом робочого часу, необхідність оперативного реагування на організаційні питання та забезпечення безперебійного функціонування всіх структурних підрозділів закладу.

До основних факторів ризику належать висока відповідальність за організацію заходів і безпеку відвідувачів, значне психоемоційне навантаження, ненормований робочий день під час проведення масових подій, необхідність виконання великої кількості завдань у стислі терміни, а також

постійна взаємодія з великою кількістю відвідувачів. Тривалий вплив зазначених чинників може призводити до хронічної втоми, зниження працездатності, погіршення концентрації уваги, підвищення рівня стресу та розвитку синдрому професійного вигорання.

Для оцінювання даної небезпеки прийнято категорію серйозності наслідків III (гранична), оскільки наслідками можуть бути тимчасове погіршення стану здоров'я, зниження ефективності праці та короточасна втрата працездатності. Рівень ймовірності виникнення небезпеки визначено як С (випадкова), тобто така ситуація може виникати періодично протягом життєвого циклу об'єкта. Відповідно до матриці оцінювання ризиків індекс розвитку небезпеки становить 3С, що відноситься до категорії небажаних (гранично допустимих) ризиків і потребує впровадження профілактичних заходів.

Для мінімізації ризику професійного перевантаження та вигорання персоналу необхідно забезпечити раціональну організацію режимів праці та відпочинку, оптимізувати розподіл функціональних обов'язків між працівниками, впроваджувати чергування видів діяльності та уникати надмірного перевантаження окремих працівників під час проведення масових заходів. Важливим заходом є створення комфортних умов праці, забезпечення нормативних параметрів мікроклімату, освітлення та акустичного комфорту в робочих приміщеннях, а також організація спеціальних приміщень або зон для відпочинку персоналу. Реалізація зазначених заходів сприятиме зниженню психоемоційного навантаження, підвищенню продуктивності праці та підтриманню належного рівня професійної діяльності працівників культурного центру [7, 10].

Таблиця 4.5 – Результати оцінювання ризиків для культурного центру

Небезпека	Категорія наслідків	Ймовірність	Індекс ризику	Рівень ризику
Пожежа у багатофункціональній залі	I	C	1C	Неприпустимий

Ураження електричним струмом	II	D	2D	Небажаний
Травмування відвідувачів під час пересування	III	B	3B	Небажаний
Професійне вигорання персоналу	III	C	3C	Небажаний

Проведене оцінювання ризиків показало, що найбільш критичною небезпекою для культурного центру є виникнення пожежі у багатофункціональній залі, яка відповідно до матриці оцінювання належить до категорії неприпустимих ризиків. Ризики ураження електричним струмом, травмування відвідувачів та професійного перевантаження персоналу відносяться до категорії небажаних і потребують впровадження комплексу організаційно-технічних та архітектурно-планувальних заходів щодо їх мінімізації [11–16].

4.3.5 Загальна оцінка ризиків культурного центру

Результати проведеного аналізу свідчать, що найбільш небезпечними для культурного центру є ризики, пов'язані з виникненням пожежі та організацією евакуації людей під час надзвичайних ситуацій. До категорії небажаних також належать ризики ураження електричним струмом, травмування відвідувачів під час пересування та психофізіологічне перевантаження персоналу.

Враховання вимог охорони праці на стадії архітектурного проєктування дозволяє значно знизити рівень небезпек завдяки правильному функціональному зонуванню будівлі, забезпеченню нормативних евакуаційних шляхів, впровадженню сучасних систем пожежного захисту, створенню безбар'єрного середовища та використанню ергономічних принципів організації простору [6, 7, 9].

4.4 Розробка організаційно-технічних та архітектурно-планувальних заходів, спрямованих на покращення умов праці на об'єкті проєктування

Забезпечення безпечних умов праці у культурному центрі є важливою складовою його ефективного функціонування. Враховуючи

багатофункціональний характер об'єкта, наявність великої кількості відвідувачів, різноманітність функціональних зон та використання значної кількості інженерного й технологічного обладнання, особливого значення набуває впровадження комплексу організаційних, технічних та архітектурно-планувальних заходів, спрямованих на зниження рівня професійних ризиків і забезпечення безпечного перебування людей у будівлі [3, 7].

4.4.1 Організаційні заходи

Організаційні заходи є основою системи управління охороною праці та спрямовані на попередження виникнення небезпечних ситуацій шляхом належної організації трудового процесу. У культурному центрі необхідно забезпечити проведення вступного, первинного, повторного, позапланового та цільового інструктажів з питань охорони праці, пожежної безпеки та дій персоналу під час надзвичайних ситуацій. Особливу увагу необхідно приділяти працівникам, діяльність яких пов'язана з експлуатацією сценічного обладнання, електроустановок, систем освітлення та звукового супроводу, а також працівникам кафе та господарських служб [7, 9].

Важливим організаційним заходом є розроблення посадових інструкцій та інструкцій з охорони праці для кожної категорії працівників. Працівники повинні бути ознайомлені з правилами безпечної експлуатації обладнання, порядком дій у разі виникнення аварійних ситуацій та правилами евакуації відвідувачів із будівлі.

Для запобігання професійному перевантаженню персоналу необхідно впровадити раціональний режим праці та відпочинку, особливо для працівників, які забезпечують проведення масових заходів. Доцільним є планування змінного режиму роботи, рівномірний розподіл функціональних обов'язків між працівниками, а також організація спеціальних приміщень для відпочинку персоналу. Такі заходи дозволяють зменшити психоемоційне навантаження, підвищити продуктивність праці та знизити ризик професійного вигорання [10].

Крім того, необхідно забезпечити проведення періодичних навчань і тренувань з евакуації людей під час пожежі або інших надзвичайних ситуацій. Регулярне відпрацювання алгоритмів дій персоналу дозволяє мінімізувати ризик виникнення паніки та забезпечити швидке реагування на небезпечні події [9].

4.4.2 Технічні заходи

Технічні заходи спрямовані на забезпечення безпечної експлуатації інженерних систем та технологічного обладнання культурного центру.

Одним із найважливіших напрямів є забезпечення електробезпеки. Для цього необхідно передбачити захисне заземлення електрообладнання, встановлення автоматичних вимикачів і пристроїв захисного відключення, а також проведення регулярного контролю технічного стану електромереж. Особливу увагу слід приділяти сценічному освітленню, мультимедійному обладнанню, системам звукового супроводу та обладнанню кафе, які характеризуються значним електроспоживанням [3, 8].

З метою забезпечення пожежної безпеки у будівлі необхідно передбачити автоматичну систему пожежної сигналізації, систему оповіщення та управління евакуацією людей, аварійне освітлення шляхів евакуації, внутрішнє протипожежне водопостачання та первинні засоби пожежогасіння. Усі системи повинні проходити регулярне технічне обслуговування та перевірку працездатності відповідно до вимог чинних нормативних документів [9, 14].

Для забезпечення комфортних умов праці необхідно передбачити ефективну роботу систем опалення, вентиляції та кондиціонування повітря. Підтримання нормативних параметрів температури, вологості та швидкості руху повітря сприяє підвищенню працездатності персоналу та створенню комфортного середовища для відвідувачів. Особливо важливим це є для багатофункціональної зали, навчальних приміщень, виставкових просторів та кафе [16, 18].

Важливим технічним заходом є забезпечення нормативного рівня освітленості у всіх функціональних зонах будівлі. Для цього необхідно максимально використовувати природне освітлення та застосовувати енергоефективні системи штучного освітлення, що відповідають вимогам ДБН В.2.5-28:2018 [15].

4.4.3 Архітектурно-планувальні заходи

Архітектурно-планувальні рішення мають безпосередній вплив на рівень безпеки праці та комфорт користувачів культурного центру. На стадії проєктування необхідно забезпечити раціональне функціональне зонування будівлі з виділенням громадської, видовищної, навчальної, адміністративної, технічної та господарської зон. Таке рішення дозволяє уникнути конфлікту потоків відвідувачів, персоналу та обслуговуючих служб і підвищує ефективність функціонування об'єкта [11].

Особливу увагу необхідно приділити забезпеченню безпечної евакуації людей. Для цього у проєкті передбачаються нормативна кількість евакуаційних виходів, необхідна ширина коридорів, сходових кліток та дверних прорізів, а також чітка система навігації та інформаційного супроводу. Усі евакуаційні шляхи повинні відповідати вимогам пожежної безпеки та забезпечувати можливість швидкої евакуації людей у разі надзвичайної ситуації [9, 14].

Важливою складовою сучасного проєктування є створення безбар'єрного середовища. Для цього у будівлі необхідно передбачити пандуси, ліфти або підйомники, тактильні покажчики, доступні санітарні вузли, нормативну ширину проходів та інші елементи, що забезпечують комфортне користування об'єктом для маломобільних груп населення відповідно до вимог ДБН В.2.2-40:2018 та ДСТУ Б ISO 21542:2013 [12, 13].

Для зниження рівня шумового навантаження доцільно застосовувати сучасні акустичні матеріали та конструкції. Особливо це стосується багатофункціональної зали, танцювальних класів, приміщень для репетицій та конференц-залів. Технічні приміщення, вентиляційні камери та інженерне

обладнання необхідно розміщувати таким чином, щоб мінімізувати передачу шуму до зон постійного перебування людей [11, 16].

Для забезпечення безпеки пересування відвідувачів необхідно використовувати протиковзкі покриття підлоги, встановлювати поручні на сходах і пандусах, забезпечувати належне освітлення шляхів руху та передбачати достатню ширину проходів. Особливу увагу слід приділяти вхідним групам, рекреаціям, гардеробам і санітарним вузлам, де існує підвищена ймовірність травмування відвідувачів [12, 15].

Таким чином, запропонований комплекс організаційних, технічних та архітектурно-планувальних заходів дозволяє суттєво знизити рівень професійних ризиків, забезпечити безпечні умови праці персоналу та створити комфортне середовище для відвідувачів культурного центру. Реалізація зазначених рішень сприятиме підвищенню рівня безпеки експлуатації будівлі та відповідатиме сучасним вимогам охорони праці, пожежної безпеки та інклюзивного проєктування [11–16].

Висновки до розділу IV

У результаті виконання розділу проведено аналіз нормативно-правової бази у сфері охорони праці, визначено потенційні небезпечні та шкідливі фактори виробничого середовища культурного центру, здійснено оцінювання ризиків та розроблено комплекс організаційно-технічних і архітектурно-планувальних заходів щодо їх мінімізації.

Запропоновані рішення забезпечують безпечні умови праці персоналу, комфортне перебування відвідувачів, ефективну евакуацію та відповідність об'єкта сучасним вимогам громадської архітектури, пожежної безпеки та інклюзивності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
3. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>
4. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20>
5. Про систему громадського здоров'я : Закон України від 06.09.2022 р. № 2573-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20>
6. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>
7. ДСТУ ISO 45001:2019. Системи управління охороною здоров'я та безпекою праці. Вимоги та настанови щодо застосування. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2020. URL: https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/dstu_iso_45001_2019.pdf
8. ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. Київ : Мінекономрозвитку України, 2015. URL: https://education.profitteh.kiev.ua/pluginfile.php/267/mod_page/content/132/
9. Правила пожежної безпеки в Україні : Наказ МВС України від 30.12.2014 № 1417. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0252-15>
10. Наказ МОЗ України від 08.04.2014 № 248 «Про затвердження Гігієнічної класифікації праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0472-14>

- 11.ДБН В.2.2-9:2018. Громадські будинки та споруди. Основні положення. Київ : Мінрегіон України, 2019. URL: <https://e-construction.gov.ua>
- 12.ДБН В.2.2-40:2018. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення. Київ : Мінрегіон України, 2018. URL: https://e-construction.gov.ua/laws_detail/3626580502787392825
- 13.ДСТУ Б ISO 21542:2013. Будинки і споруди. Доступність і зручність використання побудованого життєвого середовища (ISO 21542:2011, IDT). Київ : Мінрегіон України, 2014. URL: https://dnaop.com/html/61164/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_%D0%91_ISO_21542_2013
- 14.ДБН В.1.1-7:2016. Пожежна безпека об'єктів будівництва. Загальні вимоги. Київ : Мінрегіон України, 2017. URL: <https://online.budstandart.com>
- 15.ДБН В.2.5-28:2018. Природне і штучне освітлення. Київ : Мінрегіон України, 2018. URL: <https://online.budstandart.com>
- 16.ДБН В.2.5-67:2013. Опалення, вентиляція та кондиціонування. Київ : Мінрегіон України, 2013. URL: <https://online.budstandart.com>
- 17.ДБН В.2.2-5:2023. Захисні споруди цивільного захисту. Київ : Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України, 2023. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=104666
- 18.ДСанПіН 3.3.6.042-99. Державні санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0167-00>
- 19.ДБН В.2.2-12:2019. Планування та забудова територій. Київ : Міністерство розвитку громад та територій України, 2019. URL: <https://dreamdim.ua/wp-content/uploads/2019/07/DBN-B22-12-2019.pdf>
- 20.Про культуру : Закон України від 14.12.2010 р. № 2778-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17>

21. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17>
22. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF>
23. Черкес Б. С., Лінда С. М. Архітектура сучасності : остання третина XX – початок XXI століть : навчальний посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 384 с.
24. Слепцов О. С. Архітектурне проектування громадських будівель і споруд : навчальний посібник. Київ : КНУБА, 2010. 200 с.
25. Панченко Т. Ф. Громадські будівлі та споруди : навчальний посібник. Київ : Логос, 2015. 176 с.
26. ДБН В.2.2-9:2018. Громадські будинки та споруди. Основні положення. Київ : Мінрегіон України, 2019.
27. ДБН В.2.2-40:2018. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення. Київ : Мінрегіон України, 2018.
28. ДСТУ Б ISO 21542:2013. Будинки і споруди. Доступність і зручність використання побудованого життєвого середовища (ISO 21542:2011, IDT). Київ : Мінрегіон України, 2014.
29. PAnnetier Architecture. *Cultural Center + Theatre* / PAnnetier Architecture // ArchDaily : вебсайт. 2019. URL: [ArchDaily – Cultural Center + Theatre / PAnnetier Architecture](https://www.archdaily.com/904444/cultural-center-theatre-p-annetier-architecture)
30. *Poetic and functional expression. Saint-Jean-de-Luz Cultural Centre by Dominique Coulon & Associés* // Metalocus : вебсайт. 2025. URL: <https://www.metalocus.es/en/news/poetic-and-functional-expression-saint-jean-de-luz-cultural-centre-dominique-coulon-associés>
31. Zaha Hadid Architects. *Heydar Aliyev Centre* // Zaha Hadid Architects : вебсайт. URL: <https://www.zaha-hadid.com/architecture/heydar-aliyev-centre/>